

VMV

VLAAMSE
MUSEUMVERENIGING VZW

MINISTERIE
VAN DE
VLAAMSE GEMEENSCHAP

Het Blauwe Schild

Christiane Logie

Op 16 en 17 november organiseert het Blauwe Schild, respectievelijk in Gent en Namen, praktijkgerichte dagen voor iedereen die begaan is met de bescherming van bedreigd erfgoed. Na het algemeen informatieve colloquium van november vorig jaar in de Koninklijke Bibliotheek van Brussel, is het hiermee aan zijn tweede publieksgerichte manifestatie toe.

Wat is het Blauwe Schild?

Op dit ogenblik is het Blauwe Schild in België - en internationaal - een feitelijk samenwerkingsverband tussen vertegenwoordigers van de vier niet-gouvernementele internationale organisaties die samen de vier sectoren van het culturele patrimonium vertegenwoordigen: de ICA voor de archieven, de ICOM voor de musea, de ICOMOS voor de monumenten en landschappen, de IFLA voor de bibliotheken.

Geschokt door de oorlog in voormalig Joegoslavië, de etterbuil in de buik van Europa, vormden deze vier NGO's in april 1996 het Internationale Comité van het Blauwe Schild, het ICBS, met als doel via snelle, praktische interventies het hoofd te bieden aan zowel natuurlijke als menselijke rampen die het culturele erfgoed bedreigen.

Juridisch is het project in eerste instantie gebaseerd op de door België geratificeerde Conventie van Den Haag (1954) ter bescherming van het patrimonium in geval van gewapend conflict.

Zoals gestipuleerd in artikel 26 van het tweede protocol bij voornoemde conventie van 26 maart 1999, is het ICBS verplicht om nauw samen te werken met de UNESCO. Maar zoals gezegd richt Blue Shield zijn werking op alle gevallen waarin cultuurofgoed bedreigd of aangetast wordt, welke oorzaak daaraan ook ten grondslag ligt, en beperkt het zich dus niet tot oorlogsschade.

Al in januari 1997 volgde de eerste vergadering, in Brussel, van een kleine maar gevarieerde groep deskundigen - van cultuur en van rampenbestrijding - om een lokaal Belgisch comité in het leven te roepen. In het begin werkten zij hoofdzakelijk als 'denktank'; het kwam er immers op aan om de juiste taken van een lokaal comité te definiëren en zijn verhouding tot en vooral zijn complementariteit met het ICBS duidelijk te stellen. Twee voorbeelden stonden hen voor ogen: het Rode Kruis en de Koning Boudevijnstichting.

Waar staan we vandaag?

Alhoewel het uiteindelijk de bedoeling is uit te groeien tot een stichting, is de tijd daar nog niet rijp voor: je kan moeilijk te ver vooruit lopen op een internationale ontwikkeling. Daarom wordt een overgangstap in de vorm van een v.z.w. overwogen. De voornaamste taak van de vereniging zal hoofdzakelijk preventief zijn. Is er een goede dialoog tussen cultuurprofessionelen en interventieverantwoordelijken? Beschikt elke instelling/beheerder/eigenaar van belangrijk roerend of onroerend erfgoed over een rampenplan, over de nodige informatie, over de werkzame netwerken van eerste hulpverleners?

Om zijn preventieve taak te vervullen, streeft Blauwe Schild er vooreerst naar om de beroepsmensen goede informatie een daarbij aansluitend een doelgerichte opleiding te geven en vervolgens dat dit alles kan plaatsvinden binnen het kader van een juridisch bestel. Tenslotte moet dit alles de zaak worden van iedereen die zich met zijn cultuurofgoed verbonden voelt. Toch betekent dit niet dat het zich in de eerste plaats stelt aan diegene die van overheidswege of beroepsmatig met deze taken belast zijn.

Op het internationale vlak moet het Blauwe Schild beslist de acties van het ICBS steunen en helpen verwezelijken, maar in eigen land moet het in eerste instantie een sensibiliseringsorgaan zijn, een platform waar informatie wordt uitgewisseld en een *zweeppartij* om de zich opdringende beschermende maatregelen erdoor te krijgen. Het is dus in de eerste plaats een *incentive* en een informatieverspreider.

Uiteraard is dit een werk van lange adem.

In de onmiddellijke toekomst komt het erop aan om alle professionele betrokkenen te bereiken.

Op lange termijn richt het Blauwe Schild zich, net als haar zustervereniging het Rode Kruis, als een burgerbeweging tot de brede bevolking.

Waarom twee praktijkgerichte dagen?

Om de betrokken beroepsmensen te bereiken, worden in het najaar twee praktijkgerichte dagen georganiseerd, in elk van de landsdelen.

De voormiddag wordt besteed aan uiteenzettingen van de interventiediensten, in de namiddag worden praktijkgevallen nader bestudeerd.

Daarbij zal worden nagegaan aan welke informatie en opleiding de grootste nood bestaat en hoe essentiële praktische richtlijnen kunnen opgesteld en algemeen verspreid worden.

Nadere inlichtingen over de juiste plaats en het definitieve programma zijn vanaf september beschikbaar.

De historie van het videospel: een nieuwe afdeling in het Speelgoed museum te Mechelen

Frans Teughels,
Voorzitter vzw Speelgoedmuseum Mechelen.

Van 2 juli van dit jaar tot maart 2000 pakt het Speelgoedmuseum in Mechelen uit met een unieke tentoonstelling waarin de historie en de prehistorie van het computer- en videospel niet alleen wordt getoond maar waar de geïnteresseerde bezoeker zijn al dan niet parate kennis van het videospel kan demonstreren.

Over de tentoonstelling zelf zal op het gepaste moment veel, zoniet alles worden gezegd. Prof. Gust De Meyer zal er, in samenwerking met het Speelgoedmuseum, een catalogus over volschrijven. Hoe het hele opzet in Mechelen en in het museum geraakte en hoe de expositie vorm kreeg, trachten we hier uit te leggen. Voor velen onder u zal het niet verwonderlijk klinken dat het toeval een belangrijke rol heeft gespeeld. Wat niet wil zeggen dat de historie en de prehistorie van het videospel er bij louter toeval gekomen is.

Passie

Voor alle duidelijkheid: de historie en de prehistorie van de videospellen, komt er dankzij KUL-professor Gust De Meyer die sinds jaren een fervent verzamelaar is van alles wat met deze videodiges te maken heeft. Hij speelt erop - niet alleen als student maar ook later als lid van het professorenkorps van de KU Leuven - hij deed er opzoeken over en ging daarvoor tot in de verste uithoeken van dit land en daarbuiten op zoek naar alles wat met zijn passie te maken heeft. Dat de professor met zoveel ijver en vlijt alles blijft opzoeken over het videospel, onderzoeken en als het kan ook aanschaffen, mondde uit in een intens verlangen om ooit alles in een expositie te presenteren. Gust De Meyer, die bij hem thuis in Rotselaar een deel van de arcade- en andere spellen had opgestapeld, moest ten gevolge van plaatsgebrek een ruimte huren die binnen de kortste keren eveneens te klein bleek. Hoog tijd dus dat het 'toeval' een handje kwam toesteken.

Van Rotselaar over St. Niklaas naar Mechelen

Prof. Gust De Meyer heeft van jongsaf aan een meer dan gewone belangstelling voor mechanisch amusement. Dat is duidelijk. Toen hij samen met Alex Trappeniers de geschiedenis van de muziekinstrumenten schreef en uitgaf, kwam hij in contact met Jef De Caluwé die in Sint-Niklaas in het Museumcomplex Zwijgershoek een opmerkelijke afdeling 'Van Muziekdoos tot Grammofoon' heeft bij elkaar gebracht. Jef, die wist dat de prof op zoek was naar een museum om zijn verzameling onder te brengen, raadde hem aan om contact op te nemen met het Speelgoedmuseum in Mechelen.

Toen de vraag daar eenmaal toekwam - ook dat duurde enkele maanden omdat een aantal complexe tussenwegen werden bewandeld - kreeg het project snel vorm.

Er moest een passende titel voor de tentoonstelling worden gevonden; hoe gaat de opbouw gebeuren? De initiatiefnemer en de decorateurs kunnen al eens van mening verschillen. Vervolgens was er vanuit de directie van het

museum de duidelijke opdracht om van de expositie geen lunapark te maken, ook al zit je met het gegeven van videospellen steeds dicht in die buurt. 'Oorlog, geweld en sex' zijn eveneens taboe, werd aan de uitvoerende macht meegegeven. Er zijn in het Speelgoedmuseum tentoonstellingen opgezet waarvan de opbouw eenvoudiger leek...

Van Pac-Man tot Arcade

Het heeft een tijdje geduurd voor de definitieve titel van de historie en de prehistorie van het videospel vorm kreeg. 'Van Pac-Man tot Lara Croft' bleek voor de kenners dé vlag die de lading dekt. De vraag was of iedereen wel voldoende vertrouwd is met deze toch specifieke benaming. Komt daar nog bij dat over de benaming 'Pac-Man' niet één maar drie instanties hun goedkeuring dienden te geven. De zoektocht werd voortgezet met 'Arcade en Co' als uiteindelijke resultaat.

Het is van meet af de bedoeling geweest om niet alleen de historie van de video- en computerspellen in beeld te brengen. Ook de toekomst zal in deze afdeling duidelijk aanwezig zijn, niet alleen om te bekijken maar ook om er actief mee bezig te zijn. Hetzelfde geldt ook voor het gedeelte 'historie en prehistorie'. Uiteraard dienden specialisten ter hulp worden geroepen om een pasklare oplossing voor het doe-gebeuren in elkaar te knutselen.

Voor het Speelgoedmuseum, waar de bezoekers reeds lang actief kunnen bezig zijn met computer- en andere spellen, is deze tentoonstelling een nieuwe stap in de uitbouw van het museum. Zij die niet zo vertrouwd zijn met een benaming als 'Sega Dreamcast' weten hierbij dat dit een futuristisch beeld is dat in september in Europa wordt gelanceerd, maar in deze expositie in avant-première te bewonderen zal zijn. Het sluit aan bij de virtuele realiteit, de bewegende simulatiestoel, de on-line gaming, en ga zo maar door.'

Geen nood: elke bezoeker zal in verstaanbare taal een tocht kunnen maken door de historie en de prehistorie van het videospel. Dat de decorbouwers soms met de handen in het haar zitten, zal niemand verwonderen maar na 3 juli is daar niets meer van de merken. Wel zal duidelijk zijn dat dit speelgoed van volwassenen met evenveel zorg voor museologische aanpak en verantwoorde opbouw in het Speelgoedmuseum perfect op zijn plaats is.

Praktisch:

"Arcade & Co" De historie en prehistorie van het videospel. Van 3 juli tot maart 2000 in het Speelgoedmuseum, Nekkerspoel 21, 2800 Mechelen. Tel. 015/55.70.75; fax 015/55.20.85.

Museumwerk

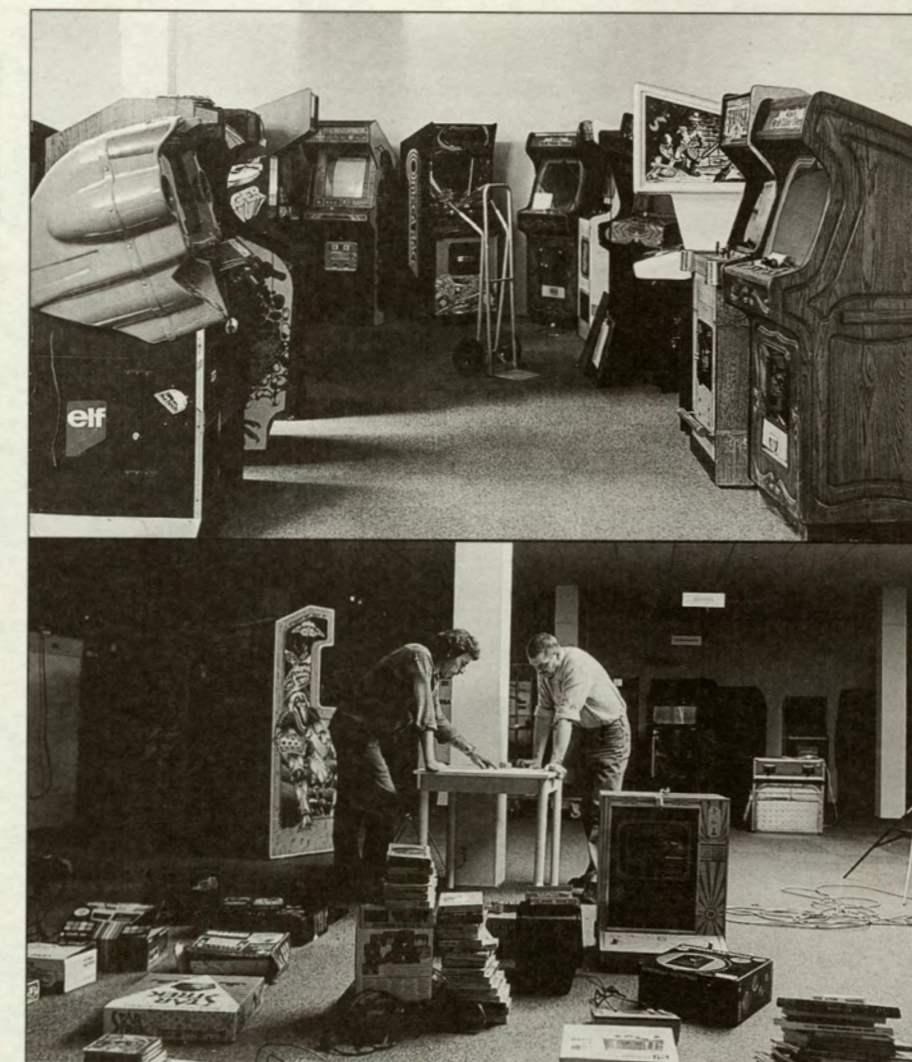
In deze nieuwe rubriek willen we u, lezer, over het museumwerk vertellen in al zijn kleinheid, eenvoud, glorie en passie, complexiteit en facetten. In deze en volgende MuseumKaternen zal u iedere keer proeven van een van de vijf museumwerkwoorden. Dit woord vinden we hier ter plekke uit, dat is duidelijk. De vijf museumwerkwoorden waar we de rubriek aan ophangen niet. Die komen uit de definitie, opgesteld door ICOM,¹ van wat een museum is. We geven ze u graag.

Een museum is een permanente instelling ten dienste van de gemeenschap en van haar ontwikkeling, toegankelijk voor het publiek, niet gericht op het maken van winst, die de materiële getuigenissen van de mens en zijn omgeving verwerft, behoudt, wetenschappelijk onderzoekt, presenteert en hierover informeert voor doeleinden van studie, educatie en genoegen.

Vandaag starten we met de combinatie verwerven, presenteren en informeren in het Speelgoedmuseum in Mechelen. Veel leesplezier.

DE REDACTIE

¹ International Council Of Museums. ICOM is een internationale, niet-gouvernementele beroepsorganisatie, die de musea en het museumberoep vertegenwoordigt. In deze hoedanigheid werkt ICOM nauw samen met UNESCO, ICOMOS, ICCROM en met andere (...) organisaties, (...).

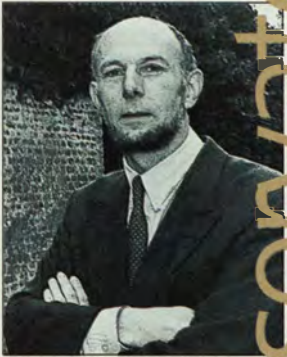
De historie en de prehistorie van het videospel op enkele vierkante meter. De decorateurs kunnen beginnen. Foto Speelgoedmuseum Mechelen

Toch goed nakijken of dit onderdeel van "Arcade en Co" wel degelijk op de juiste plaats wordt gezet. Foto Speelgoedmuseum Mechelen.

Borstbeeld van Guido Gezelle door Jules Lagae

Willy Le Loup

Poëzie wordt beluisterd of leest men. Gezelle heeft het in zijn gedicht "ter inleidinge" over "sterk zij de tale der woorden". Uitgesproken woorden vergaan dikwijls, ze worden meegenomen met de wind. Woorden die neergeschreven zijn, gedrukt zijn, blijven bewaard voor de eeuwigheid. "Wie schrijft die blijft".

Wanneer in 1999 Guido Gezelle's honderdjarige overlijden herdacht wordt, willen we zoveel mogelijk het accent leggen op de woordkunstenaar, op "sterk zij de tale der woorden". En toch moeten wij zelf toegeven dat we ongewild Gezelle gaan verbeelden. Wij brengen tentoonstellingen met foto's en boeken, met documenten en schilderijen. Hoe moet men literatuur overbrengen naar een publiek dat momenteel het meest aangesproken wordt door beeldmateriaal. Uit de reacties van bezoekers aan het Gezellemuseum blijkt dat de meesten zich aangesproken voelen door de sfeer van het museum en zijn tuin. Persoonlijk voel ik me steeds opnieuw aangetrokken door de kop van Gezelle die opgesteld staat onder de grote spar in de tuin die vermoedelijk nog dateert uit de tijd dat de jonge Gezelle hier woonde. De driedimensionaliteit, het weergeven op ware grootte, gesculpteerd naar het leven door een realistisch gericht kunstenaar. Deze drie elementen samen maken dat de portretbuste van Guido Gezelle zo veel zegt, zo veel ziel weergeeft.

Guido Gezelle werd geboren op 1 mei 1830 in de Rolweg te Brugge, in het huis dat werd ingericht als Guido Gezellemuseum. Zijn leven speelde zich af tussen Brugge, Roeselare en Kortrijk. Alhoewel hij er steeds van droomde om als missionaris naar Engeland te trekken werden zijn mogelijkheden door zijn kerkelijke overheid liever in het eigen bisdom benut. Men kent Gezelle vooral als de dichter voor wie de natuur en het religieuze een toonaangevende rol spelen. Evenwel was hij tevens heel actief als journalist, als filoloog, als redacteur van volkskundige tijdschriften. Als priester was hij progressief leraar aan het Klein Seminarie te Roeselare, directeur van het Engels College te Brugge, onderpastoor te Brugge en te Kortrijk en in zijn laatste levensjaren kreeg hij het eervolle ambt van rector van het Engels klooster te Brugge. Hij stierf op een boogscheut van zijn geboortehuis. Alhoewel hij een echt West-Vlaams particularist was, oversteeg hij met zijn dichtwerk de provinciale grenzen en wordt hij nu nog steeds als één van onze belangrijkste nederlandstalige dichters beschouwd en op eenzelfde lijn geplaatst als de Nederlander Multatuli.

De beeldhouwer Jules Lagae (Roeselare 15.03.1862 - Brugge 02.06.1931) studeerde aan de stedelijke academie van Roeselare en van Brussel en werd er assistent van Charles van der Stappen. Na gewerkt te hebben in de ateliers van Jef Lambeaux verbleef hij, na het winnen van de Prijs van Rome in 1888, in Italië tot 1892. Daarna vestigde hij zich eerst te Zaventem en vanaf 1894 definitief te Etterbeek. Lagae modelleerde verscheidene beeltenissen van de propagandisten van de Vlaamse beweging en vooral van diegenen die met zijn geboortestad Roeselare ver-

Borstbeeld van Guido Gezelle door Jules Lagae

1894, brons, 42 x 52 x 34 cm

Het beeld staat opgesteld in de tuin van het G. Gezellemuseum te Brugge.

band hielden: Hugo en Gustaaf Verriest en Albrecht Rodenbach. In 1894 maakte hij de buste van Guido Gezelle die in 1902 te Kortrijk werd geplaatst. Na WO I ontwierp hij tevens verscheidene monumenten ter herdenking van de oorlogsslachtoffers. Lagae muntte uit in het borstbeeld. Hij werkte heel nauwgezet en men weet dat zijn modellen soms tot dertigmaal toe dienden te poseren, wat in zijn portretkunst leidde tot een gevoelig modelé en een diepzinnige geestelijke analyse. Het laatste monument dat hij zelf nog zag oprichten was dat van Guido Gezelle aan de O. L. Vrouwkerk te Brugge in 1930.

Beelden spreken voor zich. Je kan er als het ware mee spreken, mee converseren, ze bevragen, zonder een antwoord te verwachten.

Het Nationaal Visserijmuseum van Oostduinkerke

Willem Lanszweert

Gaston Desnerck, de eerste conservator, bouwde een unieke reeks modellen die een trouwe weergave zijn van de historische Vlaamse vissersvaartuigen. Ondertussen had het gemeentebestuur van Oostduinkerke heel wat kunstwerken aangekocht. Artiesten als Louis Artan, Edgard Farasijn, Albert Crahay, Aloïs Boudry en anderen wisten het leven op en rond zee op meesterlijke wijze te vereeuwigen.

Vanuit visserijmiddens en oude scheepstimmerwerven werden heel wat objecten en foto's binnengebracht.

Gedurende de eerste eeuwen van onze tijdrekening visten de Noordzeekustbewoners om in hun eigen levensonderhoud te voorzien. Het eerste vaartuig van de chronologisch opgestelde verzameling heet 'het schip van Brugge'.

Wrakstukken van deze open boot uit de 2e eeuw, werden in 1899 in Brugge opgegraven.

In de Nieuwpoortse tolbrieven van 1163 wordt de "Buza" vermeld. Het invoeren van het haringkaken aan boord van de vaartuigen, eind 14e eeuw, vereiste aangepaste schepen. De haringbuizen werden groter. Met duizenden boorden de haringen zich met de kop in de drijfnetten vast.

Eenmaal aan boord werden de haringen ontdaan van

kieuwen en ingewanden in tonnen gevuld met gezouten water gestopt.

Aan het einde van de 16de eeuw kwam de haringvisserij in Vlaanderen in grote moeilijkheden door de Godsdienst oorlog tussen Spanje en Nederland. Het bedrijf kwam tot volle ontwikkeling in Nederland.

Naast de grote visserij bleef de kleine visserij - de 'visserij te verse' - altijd bestaan. Hiervan getuigen modellen als de Oostendse, de Blankenbergse en de Heistse schuiten. Al deze logge en zware platbodems zijn directe nazaten van de vroegste Vlaamse vissersvaartuigen.

Over de Blankenbergse en Heistse schuiten schrijft G.F. Verhoeven in 1780: "Hun vaartuigen zijn ronde, open schuiten, zonder dek, waarin die arme lieden aan bijtende koude, hagel en sneeuw, en aan alle ongemakken van het jaargetijde blootgesteld zijn...". In 1780 telde men in Blankenberge 73 schuiten.

Het andere museum

© Foto Pers- en Infodienst Koksijde

© Foto Pers- en Infodienst Koksijde

IJslandvaarders

Tot het begin van deze eeuw trokken honderden vissers vanuit kustplaatsen van de Westhoek naar Duinkerke om er in te schepen aan boord van een 'Galette' of topzeilschoener. De IJslandvaarders bleven zes maanden op zee! In de meest onmenselijke omstandigheden werd er in de IJslandse wateren gevestigd. Kabeljauw werd met de kollijn gevangen: een lange lijn voorzien van een stuk lood, een haak en aas. Het loon was afhankelijk van de hoeveelheid gevangen vis. De kabeljauw werd, net als de haring, in tonnen met zout bewaard. Het laatste zeilschip vertrok vanuit Duinkerke in 1930, vanuit Gravelines in 1938.

Vissen onder stoom

Het eerste exemplaar stoomde de Oostendse haven binnen in 1884. De vloot groeide aan en verschillende grote rederijen zagen het levenslicht. Aanvankelijk werden stoomvaartuigen 'te zoute' aangewend. Nadien werd ijs als bewaarmiddel gebruikt. Naast de stoomtreiler bleven nog heel wat zeilvaartuigen in gebruik.

Motoren

De eerste zeilvisser, voorzien van een hulpmotor van 28 pk, werd in 1906 te Oostende gebouwd. Het grote voordeel was dat de motor veel minder gewicht aan brandstof nodig had dan een stoommachine. Een stoomvaartuig van rond 1900 verbruikte 5 ton kolen per dag; stoomvaartuigen van na 1920 van 7 tot 8 ton per dag. Het gevolg was dat zowel zeil- als stoomvaartuigen uiteindelijk door motorschepen werden verdrongen. Het zeil had afgedaan in het begin van de jaren '30. Het laatste stoomvaartuig werd in 1963 uit de vaart genomen.

Scheldevisserij

Vissers op de Westerschelde maakten gebruik van platbodems als de hengst, de knots, de Mariekerkse Jol, de botter, de Schouw, de boeieraak, de lemmerhengst, de schokker, de hoogaars en de blazer. Deze vaartuigen werden ingezet voor de Scheldevisserij en voor het transport van mosselen en palingen.

Garnaalvissen te paard

Oostduinkerke is en blijft vooral bekend om de garnaalvisserij te paard. Paard en visser trekken samen, van één uur vóór tot één uur na laag water, door het strandwater. Onmiddellijk bij hun thuiskomst wordt de garnaal gesorteerd, gezeefd, gewassen en gekookt. Garnalen door paardenvissers gevangen worden door fijnproevers geroemd omdat ze zo uitzonderlijk vers zijn. Geen wonder dus dat Oostduinkerke bekendheid heeft verworven omwille van zijn gastronomische specialiteit: de garnaal en de garnaalgerechten.

Het vissershuis is een typische woning zoals die rond 1900 veel te vinden waren in de 'binnenduinen' van de Westkust. Bij de bouw golden een paar vaste regels: de voorgevel was steeds naar het zuiden gericht en de achterkant was tegen de noordenwind beschermd door een pannendak dat bijna tot aan de grond doorliep.

"In de Peerdevisscher - Estaminet", een reconstructie van een Oostduinkerse dorpscafé van de jaren 1920, kan de bezoeker nog even napraten terwijl hij peuzelt aan een versgekookte garnaal of aan een 'droogvis' die hij eventueel met een pittig bruin bier degusteert.

Iconografisch materiaal als informatiebron voor (heem)musea

Harry van Royen

Sinds "Zaltbommel" in het begin van de jaren '70 startte met de uitgave van kleine dorpsgebonden fotohoekjes, is zowat heel Vlaanderen bedacht met één tot meerdere fotoboeken, allen variërend in formaat, uitgever (van de oudste via de Europese Bibliotheek uit Zaltbommel over zuiver lokaal initiatief tot een aantal uitgevers die, buiten Het Streekhoek, allen dienden te stoppen) en informatieaanbod.

Dat informatieaanbod is nu net de pijler waarop zou moeten kunnen voortgebouwd worden. De basis wordt in de meeste gevallen gevormd door een prentbriefkaartencollectie, aangevuld met foto's uit familiealbums. Die albums kunnen prachtexemplaren bevatten, zeker wanneer de fotograaf in kwestie meer dan alleen maar de familiehoogtepunten vastlegde en zich als een gedreven amateur bezighield met de registratie van de veranderingen in zijn hele leefomgeving. Veelal konden die amateurs teruggevonden worden onder de notabelen, de (onder)pastors en dorpsonderwijzers. Na het overlijden van fotograaf komt uiteraard de gewone problematiek van vererving of vernietiging aan de orde, zodat hier de verwervingsproblematiek nog moeilijker wordt dan in het basisgeval met de verzameling van uitgegeven beeldmateriaal. Door de toegenomen waarde, vooral van foto's en prentkaarten, is als enig duidelijk gevolg de prijs daarvoor drastisch gestegen.

De verwerving en het opsporen van dat iconografisch materiaal is één zaak, de registratie een andere. Naast de technische aspecten van die registratie is hier vooral aandacht geboden voor de inhoudelijke beschrijving van die informatiedragers. Gegevens als plaats, datum en fotograaf zijn daarbij slechts basiselementen. Om met dat beeldmateriaal te kunnen werken dient men, buiten de sfeer die een beeld kan oproepen, vooral meer te weten over het wat en hoe. Het opsporen van de randinformatie is noodzakelijk voor het correct kunnen situeren van het beeld en zijn bevroren informatie. Indien men niet verder gaat dan het gewone verzamelstadium - omdat de verzamelaar soms de nodige detailgegevens reeds kent en de nood van registratie niet inziet, of er geen interesse voor heeft en gewoon geïnteresseerd is in het beeld an sich - kan het eindresultaat, zoals te zien is in tal van die fotoboeken en in sommige tentoonstellingen, informatief zeer ontgoochelend zijn.

Zoals bij loutere illustraties verworden die foto's dan enkel tot sfeervolle beelden uit het verleden, zonder men weet wie, waar, wat, wanneer en waarom een bepaalde foto zich aan volgende generaties presenteert. Zelfs gezichten

Heemmmusea

Gentse bezoekers aan de Belgische kust rond de eeuwwisseling
Fonds Vanderhaeghen, Museum voor Volkskunde, Gent, Inv. 422

van familieleden worden voor de vierde of vijfde generatie nietszeggend wanneer er geen antwoord te vinden is op de vijf w-vragen en dreigen daardoor verloren te gaan, met als gevolg het verdwijnen van extra informatie zoals over de klederdracht. Beelden van allerlei activiteiten, straten, huizen of interieurs zullen langer meegaan door hun toegevoegde documentaire erfgoedwaarde.

Een foto die enkel nog een sfeer kan oproepen blijft voor vele museumconservatoren slechts een heemkundig curiosum. Pas wanneer men een antwoord heeft op de vijf w-vragen wordt het een historisch document, waarmee men kan gaan werken om artefacten of schilderijen beter in een ruimer kader, in zijn context, te kunnen plaatsen; om het educatief een meerwaarde te laten geven aan de basisstukken in een opstelling. Ook in heemmusea is het actief gebruik van foto's nog lang geen gemeengoed, maar situeert het gebruik zich tussen specifieke reminiscentie (tonen van verloren hoekjes, rampen en beroemde figuren) en dorpsgebonden hoogtepunten (monumenten).

Het verlevendigen en het educatief aantrekkelijker maken van heemmusea, historische collecties allerhande én van kunstmusea kan perfect gebeuren met de schat aan iconografische gegevens (cf. G. Oliver, *Photographs and Local History* (London, 1989)) die uit een goed uitgebouwde en gedocumenteerde fototheek te halen zijn. Pas dan zal het idee van een betere contextualisering van de artefacten en de schilderijen verder kunnen uitgewerkt worden. In het kader van de millenniumactiviteiten organiseert het Britse History Channel een fotografiewedstrijd, wat in de Lage Landen eveneens wordt gestimuleerd via een Kodakactie. Dergelijke acties onderstrepen het belang dat op vlak van de reminiscentie aan fotografisch materiaal wordt gehecht. We komen steeds dichterbij de herdenking van tweehonderd jaar fotografie, terwijl de verwerkingsmogelijkheden (inclusief de aanpassingen of m.a.w. de vervormingen) steeds groter worden. Het wordt dus intussen stilaan tijd wordt om naast het kunstzinning aspect, de inhoudswaarde van het medium fotografie ook als museaal medium in al zijn inhoudelijke, sensibiliserende en educatieve meerwaarden maximaal tot zijn recht te laten komen in elk museaal verband. Pas op die manier zal er extra aandacht en zorg besteed worden aan het registreren van de informatie om te kunnen antwoorden op de vijf w-vragen, zodat als toemaatje ook fotoboeken voor een ruim publiek verrijkender bijschriften zullen krijgen die aan de vraag naar meer informatie kunnen voldoen.

Heidi De Nijn, Stedelijke Musea Mechelen, hoofdconservator

Luc Braeckman

Een brede basis

In Mechelen stond tot voor een paar jaar het museumleven op een laag pitje. Het stadsbestuur richtte daarom een werkgroep op die de opdracht kreeg de musea te vernieuwen, te verlevendigen. Ik denk dat het vooral een initiatief was van de schepenen van cultuur en van de burgemeester.

Het zijn twee cultureel gerichte mensen die vonden dat er iets moest gebeuren. Op dat moment werkte ik in het stedelijk archief. De werkgroep vroeg me op een bepaald moment of ik als archivaris in het museum wou komen werken. Het eerste dat ik gedaan heb, was een beleidsnota uitschrijven. Uiteindelijk vond ik het wel boeiender, vond ik het wel een uitdaging, want ik werkte in een BTK-project voor het archief en de musea, maar uiteindelijk bleek dat in de praktijk neer te komen op de grote kuis van de archieven.

In het begin was het echt veldwerk hoor, met de schort aan...

Toen ik bij de werkgroep kwam, dreigde de tentoonstelling over Faydherbe spaak te lopen. Dus was mijn eerste opdracht om dit op te vangen en terug in orde te brengen. Dat was meteen mijn eerste eigen ervaring. Ik had wel al aan tentoonstellingen meegewerkt maar met deze kreeg ik de eigenlijke vuurdoop.

Intussen ontwikkelden we in de werkgroep het plan voor de *museum-as*. Dit zijn drie locaties die we willen inrichten als museum. Want we hebben een grote collectie met soms zeer waardevolle stukken, waardevol voor de stad, belangrijk voor de geschiedenis van Mechelen, maar alles zit bij elkaar gestouwd, zit zo opeen. Er was gewoon meer plaats nodig. Daarenboven kregen we in '97 een groot deel van de OCMW-collectie in beheer. We mochten die echt mooie stukken integreren in de eigen collectie. Dus we hadden weer ruimte nodig en kozen we om de Brusselpoort, de enige stadspoort die nog overblijft, het Schepenhuis, een van de oudste Vlaamse stadhuizen, en het Hof van Busleyden in te richten als museum en ze met elkaar te verbinden door een stadswandeling.

In de Brusselpoort kunnen we een overzicht geven - aan de hand van maquettes en reproducties - hoe de stad stedenbouwkundig ontwikkeld is. We willen ook een kinderatelier op de heel mooie zolder, met wat computer materiaal enzo.

In het Schepenhuis wordt de 15e en 16e eeuw ondergebracht. Op dat moment kent het gebouw zijn hoogtepunt. De Grote Raad van Margaretha van Oostenrijk zat daar, maar het is ook de periode van de typische 15e- en 16e-eeuwse albasten beeldjes van Mechelen, het houtsnijwerk, de polychromen...

In het Hof van Busleyden komt de rest van de 17e eeuw en later. Alle facetten: bestuurlijk, economisch, sociaal, het dagelijkse leven. Mechelen heeft een mooie en goede collectie daarover. Er zijn nog hiaten hoor, maar we kunnen

bijvoorbeeld wel de evolutie laten zien van de albasten beeldjes naar het grote houtsnijwerk uit de 16e eeuw waarvoor Mechelen een belangrijk centrum was. Of de 17e-eeuwse barok met Faydherbe, de 18e eeuw...

Daarnaast zal vooral de nadruk liggen op het kunstambachtelijke, de toegepaste kunst van de bronsgieterij, de geelgieterij, de Mechelse kant, het goudleer... Van het goudleer hebben we bijvoorbeeld een variëteit aan stukken. Allerlei verschillende tekeningen en motieven die je de evolutie tonen, het is educatief heel sterk. Ze zijn momenteel allemaal in restauratie in het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium. Als ze terugkomen hopen we er een heel mooi kader voor te vinden in het Hof van Busleyden. Ook de Mechelse kant dateert uit de 16e eeuw en dit zijn allemaal collecties die tot nu toe niet te zien waren. Dat zijn zo'n belangrijke peilers voor Mechelen. Mensen komen van overal naar de Mechelse kant en het Mechelse goudleer kijken maar kunnen nergens terecht. Mechelen is een beetje exemplarisch voor die gang van zaken.

Een ander heikel punt waar we constructief een oplossing voor zoeken zijn de "besloten hofjes". We hebben ze vorig jaar tentoongesteld in "800 jaar Onze-Lieve-Vrouwe Gasthuis". Het is een bijzonder mooie collectie van 7 stuks, echt mooie dingen, heel waardevol. De collectie staat voldoende op zich, het is een geweldig aantrekkingspunt.

We hopen dat we ze mogen integreren in het Schepenhuis. De zusters van het Gasthuis zijn de eigenaressen. Zij bepalen wat kan of niet kan, maar in onze dromen dan zien we ze in het Schepenhuis tentoongesteld.

Iets waarmee we ook aansluiting proberen te vinden zijn de Mechelse kerken. Daar zit een schat aan barokkunst.

Er zijn een paar kerken te bezoeken maar de meeste zijn gesloten of in erbarmelijke staat. Voor de tentoonstelling van Faydherbe, heb ik een wandeling in de stad georganiseerd langs de kerken waar zijn beelden stonden. Het was echt niet eenvoudig om al die kerken open te houden, al was het maar voor het weekend. Na deze ervaring hebben we een project ingediend bij de Koning Boudewijnstichting voor de campagne Open Monumentendag, om de kerken toegankelijk te maken.

En wij werden geselecteerd. Het moeilijke was het project hier aan het stadsbestuur te verkopen. Ze zagen daar niet allemaal het heil van in, niet goed beseffend, denk ik, wat een troef de kerkelijke barokkunst is voor Mechelen.

Dat religieus erfgoed ligt natuurlijk heel gevoelig. De oplossing was een kerkencoördinator aan te stellen. Als je hier in Mechelen de barokkunst van de kerken kan bezoeken, dan is dat een belangrijke toeristische troef. Intussen hopen we de kerkencoördinator snel te mogen begroeten. Het project zal de Stedelijke Musea een weeral wat bredere basis geven. En hopelijk de Mechelaars overtuigen.

Binnenwerk en buitenwacht

Nu mijn beleidsnota is goedgekeurd door de stad, zijn we op alle fronten actief. De achterstand die we moeten inhalen is niet niks. Inventarisatie, catalogiseren van de stukken, het was echt zeer summier, vaak verkeerd. Als we voor een tijdelijke tentoonstelling gegevens zoeken, zien we hoe summier de registratie soms is. Na wat rondne-

zen bij collega's zagen we in het KIK het registratieprogramma Ad-

Muse in werking. Zij gebruiken het voor hun enorme collectie foto's. Het was kennelijk gebruiksvriendelijker dan TinReg. Er was geld, hier was geen enkele computer, dus deden we aankopen. Net voor het regi-

stratieproject van de Vlaamse gemeenschap kochten we het aan. Jammer, misschien...

We zijn nu stelselmatig de gegevens aan het invoeren. Iemand tikt in en mijn adjunct en ik passen de gegevens aan naargelang we met de stukken bezig zijn.

Het zit er dus aan te komen dat we wel zullen moeten uitbreiden in opvang en personeel. Drie locaties tegenover één, dat is een groot verschil.

We zitten nu hier met zes, mezelf meegeteld. Mijn adjunct, die ook op wetenschappelijk niveau meewerkt, en vier mensen in de administratie. Daar zou dus nog iemand mogen bijkomen. Iemand jong & dynamisch, beweeglijk. Ik heb er al twee medewerkers, drie eigenlijk, bij gekregen sinds ik hier pas begon.

Ik was al met elke stap gelukkig. Als we ook de kerkencoördinator bij de ploeg krijgen, dan wordt er weer iets meer mogelijk. Educatie en publiekswerking bijvoorbeeld. Publieksbrochures of werken voor scholen en voor de Mechelaars zelf. Ik heb dat gemerkt bij Faydherbe.

De Mechelaars kwamen niet. Of toch weinig, in verhouding. En er was toch nogal wat reclame? Mensen uit Wallonië, Frankrijk, Nederland, maar hier uit de directie omgeving, de Mechelaar in de straat? Het lijkt wel of ze het museum niet meer kennen... vandaar ook de tijdelijke tentoonstellingen.

© Foto's: Stedelijke Musea Mechelen

Nu werken we aan een groot Keizer Karel-evenement over het Mechelse meubel. Het gaat van houtsnijwerk tot design. We trekken een lijn van de 16e eeuw naar de 20e, 21e eeuw. Er komen nieuwe dingen aan bod en dat is niet slecht. Er steekt ook zeer veel werk in. Maar er beweegt van alles en dat is het belangrijkste: na jaren van slaap komt er toch iets.

De soepbedeling (1914-1918)

© Foto's: Stedelijke Musea Mechelen

Een functie en teamwork

Volgens de functiebeschrijving schrijf ik, als hoofdconservator, de beleidsopties uit, coördineer ik de werking van de musea en stem ze op elkaar af. Ik zorg ook voor het een beetje gevoelig maken van de mensen voor de museumwereld en dus moet ik meer uitwerken dan alleen promotie en publiciteit voor verenigingen. Daarom leg ik contacten met het bedrijfsleven en probeer ze warm te krijgen voor wat er te zien is in het museum. Ook het beheer van de financiën, het opvolgen en het opmaken van restauratiedossiers, voor het personeel een nieuwe personeelscultuur maken; de beschrijving is goed ingevuld.

Het is veel maar ik werk zeer graag in structuren. Ik heb geen last met teamwork, integendeel. Ik denk graag met meerdere mensen samen. En ieder heeft zijn terrein, zo leer je toch altijd bij door naar de andere te luisteren en dat te combineren met je eigen kunnen. Mijn adjunct is nu zeker een goed jaar bezig en hij bekijkt de zaak soms vanuit een heel ander standpunt. Hij is ook wat jonger, hij is ook een man, hij is een kunsthistoricus, ik ben historica; die complementariteit is lang zo slecht nog niet hoor, en het gaat ook vlot zo.

Ik denk wel dat in de toekomst de bedrijfsvoering in een museum een groter deel van de functie zal uitmaken. Dat het hoe langer hoe minder werken met de collectie zal zijn, dat je hoe langer hoe minder zelf registreert, dat je hoe langer hoe minder zelf het wetenschappelijke werk of het opzoekingswerk doet.

Het organiseren en coördineren van projecten, daar steekt zoveel tijd in; het plaatsen en richten van waar je met het museum naartoe wil, van het denken over, dat mag misschien in de toekomst een functie apart worden.

Een visie

Er moet natuurlijk een verhaal zijn, een museum zonder verhaal, dat kan niet. Daar gaat niemand heen. Je moet weten waar je staat, zowel in de tijd als in de ruimte. De drie locaties hebben elk hun verhaal en vormen samen het verhaal van deze stad. Dat zou het mooie zijn van de drie locaties. Het is dus niet de bedoeling heel geïsoleerde stukken te tonen. Dat kan je ook alleen maar doen als je topstukken hebt. Het archeologische materiaal bijvoorbeeld, daar moet je verhalen mee vertellen want anders weet je als bezoeker niet waar zo'n pot of scherf voor staat.

Dus hoop ik dat als je in 2010 in Mechelen komt, je een bezoekerscentrum hebt waar je heel duidelijk een voorproefje krijgt van de *museum-as*, waar je kan kennismaken en meebelevan hoe de stad gegroeid is, wat de belangrijke bezigheden waren, ambachtelijk en kunstambachtelijk, waar je het snijwerk kan bewonderen, waar je ook een beeld krijgt van hoe Mechelen leefde, wat er bestuurlijk, juridisch ontwikkeld werd, waar je je thuis voelt. Maar ook dat je gewoon het museum binnenstapt om er eventjes de tijdelijke tentoonstelling te bezoeken. Dat er een museum is voor de hedendaagse Mechelse kunstenaars, want uiteindelijk is het voor onze stad belangrijk dat er te zien is wat er leeft. Zo hoop ik ook dat er ooit nog een museum komt voor Mechels Meubel en Design want als meubelstad heeft Mechelen nu nog heel weinig te bieden. Nu ook, met het organiseren van die tentoonstelling merk je pas wat die meubelindustrie betekend heeft. En dan voor het hedendaagse: hier waren designers die gewerkt hebben tegen die stijlmeubelen in, altijd de eeuwige strijd...

Het zou wel mooi zijn, als dat er zou zijn, tien jaar verder...

Maar we beginnen bij onze eerste drie. In 2001 viert Mechelen haar 700-jarig bestaan en dat is zo'n beetje mijn richtwijzer. De Brusselpoort, het Schepenhuis, het Hof van Busleyden, dan moet de as er zijn. Hopelijk met nog een andere locatie voor de hedendaagse kunst.

Het is duidelijk dat er een andere soort interesse komt, meer aangepast aan de hedendaagse maatschappij. Je kan collectiestukken niet meer zomaar bij elkaar zetten en zeggen van: kijk maar eens. Er moet iets meer zijn, er moet iets meer geboden worden. De samenleving zelf is te beweeglijk, is niet meer statisch... misschien een beetje te beweeglijk soms, maar ja...

Ik denk nog altijd dat wij als Stedelijk Museum een beetje de taak hebben om zowat het familiealbum van de stad te zijn... Waar je nog eens binnenstapt, gewoon om jezelf te plaatsen en ik zie dat ruim hoor, niet alleen voor de autochtonen. Ik denk zelfs dat zoiets integratiebevorderend werkt.

In feite is dat het belangrijkste: het bewaren van en de manier waarop het leven loopt in een stedelijke omgeving, in een stad als Mechelen.

Musea Mooi Meegenomen

Museumtrips en museumdag Zondag 2 mei 1999

Geertrui Pas

MUSEUMTRIPS

Zou je er altijd gratis naar binnen moeten kunnen lopen, ook tussendoor? Waarom kan je ze 's avonds niet bezoeken, na het werk of voor je naar de bioscoop gaat? Wil je in een museum kennis opdoen of moet een museumbezoek in de eerste plaats een belevenis zijn? Zijn musea nog van deze tijd?

Dit zijn enkele van de vragen die we op zondag 2 mei tijdens de museumtrips aan het publiek voorlegden.

In elke provincie en in Brussel werden een 40-tal bezoekers uitgenodigd om kennis te maken met 2 projecten in musea en vervolgens een gesprek aan te gaan met de medewerkers van de musea. Rondleidingen, vervoer en lunch werden gratis aangeboden. Op deze manier wilden we achterhalen wat bezoekers van een museum verwachten, of deze verwachtingen worden ingelost en hoe musea beter aan de wensen van het publiek tegemoet kunnen komen.

Enkele musea stelden vernieuwende publieksgerichte initiatieven voor. We bezochten ook nieuwe musea, musea die net een deel van hun presentatie hadden vernieuwd of in de nabije toekomst gaan vernieuwen.

Anderen gunden het publiek een blik achter de schermen om kennis te maken met museumfuncties als bewaren, restaureren, ... waarmee het publiek doorgaans minder vertrouwd is. Sommige musea boden activiteiten op maat van kinderen aan.

In het aanbod werden zowel grote als kleinere, kunst- als andere, erkende als niet-erkende musea opgenomen, verspreid over de vijf provincies en Brussel.

Museumdag

Zondag 2 mei was ook museumdag. Onder het motto 'Musea Mooi Meegenomen' stelden 160 musea hun deuren gratis open voor het brede publiek. Een 'mooi meeegenomen' gelegenheid om eens langs te lopen in een museum in de buurt dat je altijd al eens had willen bezoeken, of om een bezoek te brengen aan een museum waar je nog nooit eerder van had gehoord. Het waren vooral de vaste collecties die in de kijker werden geplaatst. Die lonen erg de moeite, maar trekken vaak minder volk dan grote tijdelijke tentoonstellingen. Er was voor elk wat wils: beelden en schilderijen, maar ook molens, mijnwerkers, druiven, pijpen en tabak, jenever, brood bakken, fietsen, borstels en schoenen, psychiatrie...

De musea boden daarenboven allerlei extra activiteiten aan: gratis rondleidingen, museumspelen, zoektochten, live-demonstraties, een blik achter de schermen...

Ook voor kinderen was er een brede waaier aan activiteiten voorzien.

Met een affiche, folder en brochure, een radiospot, advertenties, de Vlaamse Infolijn, een website en persaanbod

werd campagne gevoerd voor de dag. De slogan werd kracht bijgezet met een beweeglijk, kleurrijk, bijdetijds beeld: een creatie van fotograaf Tom Indekeu in een installatie van Guy Rombouts en Monica Droste in het Museum van Hedendaagse Kunst in Antwerpen.

Evaluatie

Van de bezoeken en gesprekken tijdens de museumtrips wordt uitgebreid verslag gedaan in deze Museumkatern. Er zal ook een video-montage gemaakt worden met beelden uit de verschillende provincies die een overzicht geeft van het hele evenement.

Voor conclusies is het nog te vroeg. Vast staat dat het publiek het op prijs stelt dat zijn stem gehoord wordt en dat met de trips een aanzet is gegeven tot een grotere betrokkenheid van het publiek bij de musea. Publiekswerking, met andere woorden, niet alleen voor, maar *met* het publiek.

© Foto Tom Inbeken

'Ondanks het goede weer', bracht de museumdag meer dan 40.000 bezoekers op de been. De meeste musea zagen hun

bezoekersaantal die dag minstens verdubbeld, vergeleken bij een 'gewone' zondag. Maar het effect van zo'n dag is niet alleen af te meten aan het aantal bezoekers. Even belangrijk is dat musea over heel Vlaanderen en Brussel samen in de kijker worden gezet; dat het publiek zich realiseert dat musea méér zijn dan 'schone kunsten' alleen, dat het imago van de musea wordt afgestoft.

Bij een volgende editie rekenen we erop dat nog meer musea zullen deelnemen en vooral dat nog meer bezoekers de weg naar het museum zullen vinden.

De meeste musea zijn echter het hele jaar door toegankelijk. Hopelijk heeft deze dag ook tot gevolg dat mensen al eens vaker een stapje binnen zetten in de Vlaamse musea om er de vele 'verborgen schatten' te ontdekken of de collectie met nieuwe ogen te bekijken!

De museumtrips zijn een initiatief van de museumconsulent publiekswerking in nauwe samenwerking met de provinciale museumconsulenten. De Internationale Museumdag van het International Committee of Museums, ICOM, wordt georganiseerd in samenwerking met de Vlaamse Museumvereniging. De twee voorgaande jaren organiseerde de Vlaamse Museumvereniging de Internationale Museumdag.

De coördinatie van de museumtrips en van de museumdag werd verzorgd door het communicatiebureau Triumvira(a)t in Brussel, onder leiding van Sofie Van Stratum en Bart Vandepuut.

museumconsulent
publiekswerking
afdeling Beeldende Kunst en
Musea

ministerie van de Vlaamse
Gemeenschap

Parochiaansstraat 15 - 1000 Brussel
tel. 02/553 68 36 - fax 02/553 68 43
geertrui.pas@wvc.vlaanderen.be

Musea Mooi Meegenomen

Voor een impressie van de museumtrips en museumdag op 2 mei, vroegen we een aantal deelnemers om de trips en de debatten te verslaan. In hun eigen stijl en met persoonlijke toetsen en meningen.

De combinatie is voor de lezer misschien wel te verschillend of ook droog. Het is wel een kans de gevoeligheden van het publiek én de museummensen op die dag aan het werk te zien. En ook de eigen mening te toetsen. En waarom niet, ons te vertellen?

VMV Vlaamse Museumvereniging vzw
 Contactadres **Plaatsnijdersstraat 2, 2000 Antwerpen**
 Telefoon **03/238.78.09** Fax **03/248.08.10**
 E-mail **mvanhoecke@kmska.be**

Antwerpen

Op deze zonnige voormiddag daagden alle ingeschrevenen voor de Antwerpse toer op. In vier groepen werden ze in het Antwerpse MUHKA losgelaten op de tijdelijke tentoonstelling 'State Of Humanity' van Alex Vermeulen. Een gids van de educatieve dienst gaf hen een interactieve rondleiding.

Hoofdbekommernis daarbij was om de bezoekers naar de tentoonstelling te leren kijken met als hamvraag "Wat is kunst?". Tijdens het debat vond deze manier van rondleiden vele voorstanders. Het bleek immers dat de meeste, oudere, bezoekers voor de eerste keer in een museum voor moderne kunst waren binnengekomen en door de interactieve gidsing anders hadden leren kijken naar die moderne kunst.

Daarvoor hadden ze tijdens de lunch reeds kunnen bijpraten en contacten leggen, wat voor sommigen een aardige meevaller bleek te zijn. Het namiddagbezoek aan het heemkundig museum Tempelhof te Beerse werd na de busrit afgewerkt. Even kort als in Antwerpen werd hier het hele museum, een oud buitenverblijf van een vermogende familie, bekeken en kregen de bezoekers een ex cathedra uitleg bij elk themazaaltje door vrijwilligers van de lokale heemkundige kring 'De Vlierbes'.

Het afsluitend debat werd door moderator Jan Houtekiet geopend met de stelling dat een goede gids de ideale ontsluitingssleutel is. Wat beter op een interactieve manier kan gebeuren dan ex cathedra. De aanwezigen beaamden en de voorzitter van het museum Tempelhof, *Leo Dignef*, voegde er aan toe dat ze normaal ook interactief gidsen, de (oudere) bezoekers bij de dingen hun eigen verhaal laten vertellen en eveneens werken met vragen.

Dat middelen en de relatie naar de opstelling een probleem is, werd aanvaard. Het ideaalvoorbeeld is Jan Fabre die in het MUHKA een zaal krijgt voor een kunstwerk terwijl in Tempelhof alles letterlijk op elkaar staat. Door verschillende aanwezigen werd de heemkundige opeenstapeling als essentieel aanzien om zich "in een volkskundemuseum te voelen". Dat gevoelsaspect werd door *Leo Dignef* centraal gesteld, omdat de emotionele band van de vrijwilligers en de schenkers met het zelf uitgebouwde museum zeer groot is. Tegelijkertijd ziet hij een toekomstig probleem in de hausse aan heemkundige musea. Het aantal is immers zeer groot en overall is er een identiek aanbod. Het is even-

wel nog te vroeg om reeds over de haalbaarheid van een regionaal, meer thematisch museum te praten. Een beleidspunt is dat vooralsnog ook nog niet. Er wordt alleen aan gedacht in enkele analyses en toekomstopties.

De voorzitter van de heemkundige kring 'Corsendonca', *Wim van Hout*, die van een "normaal" heemkundig museum wil overstappen naar een thematisch museum en er een adviesbeurs van de Koning Boudewijnstichting voor kreeg, kaartte de nood aan verdere professionalisering en thematische werking aan. Vooral het depotprobleem en de daaraan gebonden collectieproblemen waren punten waarvoor hij meer aandacht wenst. In het geval 'Tempelhof' bevestigde de voorzitter dat het depot een zorgenkind is waarvoor geen permanente ruimte beschikbaar is. Hij vond het wel een museale noodzaak, aangezien het een regel is om elke twee jaar de vaste opstelling te wijzigen met andere elementen uit het depot. De vaste opstelling toont een kwart van wat er in depot is.

Jan Houtekiet onderstreepte de belangrijke educatieve waarde van heemkundige musea maar vroeg toch naar wat er gedaan werd om jongeren aan te trekken. De enige jeugd die het museum 'Tempelhof' bezoekt, komt via de klassieke schooluitstap, terwijl tijdens 'Roefeldag' kinderen meer bezig zijn met stamboomonderzoek en met het steenbakkerijluik van het museum. In het MUHKA is men reeds langer met interactieve jongerenwerking bezig en vandaaruit werd ook het interactieve volwassenenluik opgezet. Hiervoor kregen ze ook een adviesbeurs van de Koning Boudewijnstichting. Met zomerateliers is men reeds langer vertrouwd en die genereren een positief resultaat, alhoewel het niet ter sprake kwam in hoeverre vakantiateeliers als andere vormen van kinderopvang worden gezien door werkende ouders. De andere jeugdervaringen zijn vrijwel altijd in een schools verband, waarbij de

Foto's: Sofie Silberman

impact beperkt blijft. Dit bleek ook uit de keuze van vooral de jongere deelnemers om de zonnige namiddag door te brengen in Antwerpen, in plaats van in het heemkundig museum.

De interactieve gidsing bleek voor de meeste bezoekers de weg naar moderne kunst geopend te hebben. Een nieuwe confrontatie met die moderne kunst zouden ze het liefst onder begeleiding aanpakken. De interactieve gidsingsmanier van de voormiddag geeft hen daarbij niet het gevoel dat ze het gevoelskarakter van de eigen waarneming verstoort, integendeel zelfs. Men kan immers nog altijd zelf bepalen wat men mooi of lelijk vindt.

De opmerking van Gerdie Borghuis dat men in dezelfde tijd alles gezien had in Beerse tegen maar één verdieping in Antwerpen, werd door de educatieve dienst van het MUHKA verdedigd door te wijzen op de klemtoon die bij hen ligt op het ervaren, terwijl het in Beerse niet over kunst gaat. Daarbij werd gesteld dat historische elementen minder uitleg behoeven. Voor de deelnemers ging dit niet op omdat ze vaak geen inzicht hebben in het grotere kader en de verbanden naar andere elementen missen. Dit impliceert dat een cultuurhistorische rondleiding even lang kan duren als een kunstrondleiding en dus evenveel impressiedocumenten kan laten zien. Een oud schoolonderwijzer uit Beerse stelde dat het uit educatief oogpunt altijd belangrijk is om vragen op te wekken, om daardoor een beter begrip mogelijk te maken. Het MUHKA probeert de jeugd te bewerken via de Chiro en het onderwijs. Dit element werd door moderator Jan Houtekiet als optie naar voor geschoven, terwijl de netwerkfunctie reeds operationeel is in het MUHKA.

De suggestie dat een heemkundig museum een even beperkte selectie aan zijn publiek kan voorschotelen als het MUHKA werd niet negatief beantwoord. Maar uiteraard mag de emotionele binding niet vergeten worden. Daarnaast merkte *Leo Dignef* nog op dat een museum slechts één van de aandachtspunten van een heemkundige kring is. En dat het voor vrijwilligers onmogelijk is om studiedagen te volgen. Het is tenslotte niet altijd gemakkelijk om gidsen te vinden die het nog gratis doen ook. Die lokale emotionaliteit kwam perfect naar boven in de uitspraken van senioren dat "ons museum alles moet bewaren", of nog "alles uit het verleden moet bewaren voor later". Met een bijna tien minuten durende monoloog van een van de stichters van de heemkundige kring van Beerse over het belang en het nut van hun, zijn, vrijwilligerswerk als gids besloot de moderator de Antwerpse museumconfrontatie.

Naast de emotionaliteit van heemkundige museumwerkers bleek het positief element van deze dag vooral te zitten in de open geest voor moderne kunst.

Harry Van Royen

Brussel

Jubelparkmuseum, halfelf, hoofdingang. De vrolijke lentezon gooit licht door de ronde openingen in het koepeldak. Langzaam stromen de deelnemers voor de Museumtrip Brussel binnen. Op het programma staan een bezoek aan de Schatkamer van het Koninklijk Museum voor Kunst en Geschiedenis (KMKG) en aan het Legermuseum.

Om praktische redenen werd de groep in twee gesplitst. De eerste groep begon de dag in de Schatkamer van het KMKG. In deze vernieuwde Schatkamer worden Maaslandse kunstwerken en een aantal zeer waardevolle Kerkschatten tentoongesteld in een donkere ruimte die doet denken aan de crypte van een kathedraal. Na een korte rondleiding rond de stukken zelf kreeg de groep een toelichting rond de opstelling. Aan bod kwamen o.a. de keuze voor de donkere ruimte, de problematiek van de belichting en de veiligheid en de keuze van de tekst en belettering.

Na het eerste bezoek werd de lunch geserveerd in de Kloostergang van het KMKG. Aan tafels van 10 mensen uit alle uithoeken van Vlaanderen werden geanimeerde gesprekken gevoerd over de eerste indrukken, over musea van de eigen steden en over cultuur in het algemeen.

Na de lunch vertrok het richting Legermuseum voor een bezoek voor en achter de schermen. Achter de schermen werden de inpakruimte, het depot en het restauratie-atelier bezocht. Het bezoek aan het museum zelf voerde de groep door de historische zaal met de collectie uit de 19e eeuw, langs de objectgerichte opstelling van de collectie '14-'18 en door de meer verhalende opstelling van de collectie '40-'45. Heel veel geschiedenis op een heel korte tijd, waardoor de uitleg beperkt moest worden tot een toelichting over de verschillende soorten opstellingen en waarom daarvoor gekozen was.

Na het tweede bezoek kwamen de twee groepen terug samen in het Legermuseum voor een afsluitend debat onder leiding van Mieke Houteman. Ze opende het debat met de vraag waarom de mensen voor deze trip hadden gekozen en wat hun eerste indrukken van de dag waren. De meeste bezoekers hadden beide musea ooit al bezocht en kwamen nu terug omdat ze de rijkdom van ervan kenden en met de museumtrips verder wilden gaan dan een eerste indruk. Een dergelijk initiatief is een uitnodiging tot ontdekking van het museum en haar vaste collectie, zowel voor de schermen als erachter. Mieke Houteman haakte hierop in en vroeg aan publiek en museummedewerkers waarom zo weinig mensen spontaan de weg naar de vaste collecties vinden. Waarom bezoekt het publiek relatief meer tentoonstellingen? Hierop kwamen twee antwoorden. Het belangrijkste argument was zeker de bekendmaking in de media. Tentoonstellingen worden voorgeschoteld aan het

Foto's: Wim Verstraete

publiek, ze worden sterk gepromoot. Voor de vaste collecties gebeurt dat niet. En onbekend maakt onbemind. De museummedewerkers antwoorden hierop dat het financieel gewoonweg niet mogelijk is voor de vaste collecties eenzelfde promotie te voeren als voor tentoonstellingen. Daarvoor is het budget van de dagdagelijkse werking gewoon te klein. Iemand uit het publiek haalde nog een tweede reden aan waarom tentoonstellingen meer bezocht worden: voor het publiek zijn deze interessanter dan

Foto's: Wim Verstraete

vaste collecties, omdat ze een afgebakend thema hebben. Je weet wat je gaat bekijken. Bovendien worden voor tentoonstellingen de beste stukken uit verschillende musea bij elkaar gehaald, waardoor een mooi afgebakend, kwalitatief geheel gevormd wordt. Bij vaste collecties is er soms geen eenheid of is die niet zo duidelijk. Men kan bijgevolg veel minder gericht bezoeken. Iemand opperde dat de musea aan beide aangehaalde vragen tegemoet zouden kunnen komen door promotie te voeren voor welbepaalde delen van de vaste collectie, zo als bijvoorbeeld voor de Schatkamer in het KMKG. Mensen zouden dan naar het museum komen voor de Schatkamer en dan de hele vaste collectie ontdekken. Misschien zou in de musea inderdaad wel meer marketinggericht gedacht moeten worden. Hierop verwees iemand naar de Dodekaeder in Tongeren: dat wekt nieuwsgierigheid en mystiek op en lokt zeker bezoekers. De vraag wordt gesteld of ook niet via scholen promotie gevoerd kan worden, waarbij de kinderen de ouders meenemen naar het museum. Voor het KMKG werd geantwoord dat vanuit de educatieve dienst zeker een rijk aanbod bestaat en dat 70% van de bezoekers ook langs de educatieve en culturele dienst van het museum passeert. Het Legermuseum maakt veel bekend via "Klasse" en "School en Museum". Toch vinden nog te weinig scholen de weg naar het museum. Misschien moeten musea gewoon opgenomen worden in de eindtermen. De scholen worden echter teveel beperkt als het op uitstappen aankomt, zowel budgettair als inhoudelijk (bij een daguitstap moet de helft van de dag ontspannend zijn). Bovendien beseffen scholen nog te weinig hoe in een museum les gegeven kan worden. Het museum is een van de middelen om te leren. Typisch voor het museum is het echte, het object. De vooropstelling van het object staat centraal in de Schatkamer van het KMKG. Het publiek vond deze opstelling zeer goed. De objecten zijn sterk op zich, ze hoeven niet veel uitleg. In het Legermuseum wordt de collectie '14-'18 objectgericht benaderd, terwijl de collectie rond het verzet in '40-'45 meer verhalend is met nabouwde scènes, videogetuigenissen, etc. Zowel in het deel-

nemende publiek als bij het publiek van elke dag zijn de voorkeuren erg verdeeld. Sommigen vinden dat het volstaat enkel objecten tentoon te stellen, omdat we nog voldoende met de geschiedenis achter die objecten verbonden zijn. Wanneer de nadruk niet meer op de voorwerpen ligt, heeft men volgens die mensen geen museum meer, maar een spektakel. Anderen vinden de implementatie van geluid, beeld, aanraken, etc. juist een verrijking van het museum. Vooral jongeren blijken hierdoor geboeid. Iemand merkte op dat vele jongeren het museum "na vijf meter beu zijn" en een meer didactische benadering die de emoties raakt nodig hebben. Een jong meisje uit het publiek antwoordde daar op dat betere gidsen, die open staan voor groepen jongeren (in tegenstelling tot wat ze nu soms ervaart) ook al een antwoord zouden kunnen bieden.

Om het debat af te sluiten wierp Mieke Houteman nog een paar hete hangijzers in de groep: moeten musea gratis zijn? Een bezoeker vond dat musea bezoeken een dure aangelegenheid geworden is, zeker met kinderen, wat ook tot gevolg heeft dat bepaalde groepen mensen uitgesloten worden. Hierop kwam echter veel reactie, zowel van de museummedewerkers als van het overige publiek. Het publiek vond dat in deze tijd alles betaald moet worden, dus dat ook musea inkomgeld mogen vragen. Het Legermuseum wees erop dat het altijd gratis toegankelijk is. Het KMKG, dat vroeger gratis was, antwoordde dat ze met de invoer van inkomgeld geen daling van bezoekers hebben. Vermoed wordt dat dit aan de "als het gratis is, zal het wel niet de moeite waard zijn"-filosofie te wijten is. Wel heeft de invoer van inkomgelden voor extra werkmiddelen gezorgd.

De volgende vraag was of musea ook 's avonds open moeten zijn. Het publiek vond duidelijk van wel, al was het maar één avond per week. Het zou bijvoorbeeld een traditie kunnen worden dat alle musea op woensdagavond open zijn. De museummedewerkers nuanceerden het enthousiasme van het publiek voor avondbezoeken. Om te beginnen zou een dergelijke traditie enorme implicaties hebben naar personeelsbeleid. Daarnaast is gebleken dat noctures misschien helemaal niet succesvol zouden zijn. Vaak renderen noctures bij tijdelijke tentoonstellingen niet renderend omwille van hun hoge kostprijs en het relatief laag aantal bezoekers. Ook in Kopenhagen, waar men de musea 's avonds openstelde, bleek uit de bezoekersaantallen dat de meeste mensen 's avonds toch liever iets anders gingen doen.

De namiddag werd afgesloten met de vraag of de musea wel naar hun publiek luisteren. Weten ze wel wie hun bezoekers zijn en wat die verwachten? Zowel het Legermuseum als het KMKG wezen erop dat er regelmatig bezoekersprofielen gemaakt worden, waarbij niet alleen wordt nagegaan hoe oud de bezoekers zijn of van welk geslacht, maar ook waarom ze komen en wat ze van hun bezoek verwachten. Naar de bezoeker wordt geluisterd en in de mate van het (financieel) haalbare wordt daarmee zoveel mogelijk gedaan om de musea nog beter naar hun publiek te ontsluiten.

Limburg

Zesenzestig personen hadden zich ingeschreven om deel te nemen aan de museumdag "Musea mooi meegenomen" in Limburg. De trip startte in het Provinciaal Gallo-Romeins Museum in Tongeren en werd in de namiddag afgerond in het Literair Museum in Hasselt.

De dag zelf kwamen twintig personen niet opdagen. Meer dan waarschijnlijk was de prachtige, zonovergoten lentedag hiervoor de reden. Ook kan het laattijdig ontvangen van de bevestiging van deelname een rol gespeeld hebben. Maar de deelnemers aan de museumtrip waren enthousiast over de ontvangst en de begeleiding. Op een informele manier konden ze verschillende aspecten van het museum leren kennen.

In het Provinciaal Gallo-Romeins Museum lichtte Nancy Tilkin de collectie inhoudelijk toe, terwijl Carmen Willems dieper inging op de nieuwe inrichting van het museum, met name de inleidingen bij de verschillende tijdsperiodes en de aanleg van het kinderparcours, een investering van twaalf miljoen frank. Men heeft destijds ervoor geopteerd geen teksten bij de voorwerpen aan te brengen, omdat men ernaar streefde de bezoeker vooral goed te laten kijken. Toch voelde men aan dat er niet voldoende 'kapstukken' waren. Om deze tekortkomingen op te vangen, wil men in een inleiding de hoofdlijnen bevattelijk meegeven, zonder al te veel tekstmateriaal.

Het kinderparcours komt er als gevolg van de ervaring dat een gezinsbezoek aan het museum een enorme inspanning van de ouders vraagt als ze de kinderen willen laten meegenieten. Acht voorwerpen zullen uitvergroet worden en door een druk op een knop horen de kinderen het verhaal. De presentatie van de reuzegrote voorwerpen zal esthetisch verantwoord zijn ten overstaan van de overige voorwerpen in het museum. De deelnemers luisterden zeer aandachtig en stelden regelmatig vragen over de kindertelers, de werking naar de 16 tot 18-jarigen toe, over of er bij de overgangen auditief gewerkt zou worden en of het "itinerarium" naar het museum zou terugkomen. Er werd over de zin van de attractieruimte met de dodecaëder gediscussieerd. Iedereen vond de presentatie van het mozaïek zeer geslaagd. Er werd gesuggereerd langs de trap een zetelliftje te monteren om de gehandicapten van de ene afdeling naar de andere te brengen. Het plaatsen van een gehandicaptenlift staat inderdaad op het programma van de infrastructuurwerken dit jaar.

In het Literair Museum maakten de bezoekers kennis met een nieuw kleinschalig initiatief, maar zij waren daarom zeker niet minder geboeid. Het Literair Museum groeide uit drie losstaande tentoonstellingen over verschillende thema's. De bezoekers werden door de imitatie van een mijngang gefascineerd. Het gebruik van mijnwerkerslampen in deze duistere ruimte vonden zij zeer uitdagend. Men gaat grondiger kijken. Er werd hen duidelijk gemaakt dat heel wat leerkrachten Nederlands in de technische scholen via deze weg tot het verhaal, de literatuur, kunnen doordringen. De deelnemers waren het er unaniem over eens dat een museumbezoek 'actief' moet kunnen zijn.

De museumdag werd afgerond met een debat in het auditorium van het Provinciaal Gallo-Romeins Museum. Het werd een informeel gesprek tussen het publiek, de begeleiding en de staf van de musea en de administratie van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. De moderator was Tuur Devens. De bedoeling van deze dag was de museumwereld en het publiek dichter bij elkaar te brengen. Daarom waren de museummedewerkers nieuwsgierig naar de reacties, de wensen en de kritiek van de bezoekers. Zij keken uit naar de op- en aanmerkingen van het publiek om deze naar de beleidsmensen te kunnen doorspelen.

De kinderen die aan de museumtrip deelnamen, werden in beide musea afzonderlijk rondgeleid. Tijdens het debat in het Provinciaal Gallo-Romeins Museum werden zij in het kindertelier opgevangen. Ze vonden het allemaal een boeiende en prettige ervaring.

Het debat

De openingsvragen:

"HOE KRIJGEN WE HET PUBLIEK IN DE MUSEA? WAT WIL HET PUBLIEK? WAT MAAKT EEN MUSEUM AANTREKKELIJK?"

Een museum moet onthaalvriendelijk zijn. Dit was vandaag zeker het geval, maar het was dan ook museumdag. Vaak beperkt de ontvangst zich tot het verkopen van een toegangsticket en het doorverwijzen naar de ingang. Ze laten de bezoeker in het museum rondlopen zonder de nodige uitleg. Een museumbezoek moet leerrijk zijn. Men wil er iets aan overhouden. Het museumbezoek moet ook aantrekkelijk zijn, zodat de bezoekers terugkomen.

Over het Literair Museum

Deze verschillende aspecten waren in het Literair Museum aanwezig, ondanks de beperkte ruimte, maar het is vrij nieuw. Er ontstond een discussie over het doelpubliek van het Literair Museum. Dit museum richt zich volgens een bezoeker tot kinderen en gepensioneerden. "Als volwassene gaat men in bibliotheken doelbewust boeken ontlenuwen of men koopt ze in de winkel". Een andere bezoeker ging hiermee niet akkoord. Het museum trekt de jeugd aan, maar boeit eveneens volwassenen. Dit is de doelstelling: leren lezen, amuseren en vooral aanzetten tot lezen. De museummedewerkers merkten op dat het museum zich tot alle leeftijden richt. Om met dezelfde tentoonstelling alle leeftijden aan te spreken richtten de medewerkers zich in de presentatie op het speelse. Hierdoor kan op bepaalde ogenblikken misschien de aandacht afgeleid worden van wat er gezegd wordt. Maar vandaag was er weinig gelegenheid om dieper in te gaan op de inhoud van de permanente tentoonstellingen. Normaal duurt een rondleiding anderhalf uur en moet de bezoeker een keuze maken tussen twee tentoonstellingen. Vandaag verliep het bezoek in vogelvlucht en werd er over achtergronden en presentatie gesproken.

"IS ER IN HET LITERAIR MUSEUM EEN RONDLEIDING NODIG?"

Als de bezoeker zelf op ontdekking gaat, steekt die er zeer veel tijd in. Een museummedewerker wijst erop dat sommigen zoals ex-kolonialen of mijnwerkers voor één bepaald luik komen.

Foto: Wim Verstraete

"JAMMER DAT ALLEEN LIMBURGSE SCHRIJVERS AAN BOD KOMEN."

Er mogen meer accenten op Franse, Engelse en Duitse schrijvers gelegd worden. Met andere woorden, het internationaal niveau moet worden uitgebreid, zoniet wordt het geheel te chauvinistisch.

Marijke Rekkers merkt op dat dit in het verleden reeds gebeurd is en dat dit nog aan bod zal komen. De ruimte op

de eerste verdieping komt hiervoor in aanmerking. Ze legde ook uit dat het Literair Museum ontstaan is uit een DAC-project "het promoten van de literatuur in Limburg". En bovendien moet men steeds zijn terrein afbakenen.

"UITLEG EN TENTOONSTELLING OVER HET ONTSTAAN VAN DE BOEKEN IN DE LOOP VAN DE GESCHIEDENIS."

Dit is meer een aspect voor de industriële archeologie, terwijl het hier gaat om een literair museum en niet een museum over de boekdrukkunst. De Koninklijke Bibliotheek in Brussel en het Museum Plantin-Moretus leveren hierrond al inspanningen om dit aan het publiek te tonen.

"IS HET NIET MEER DE TAAK VAN EEN BIBLIOTHEEK OM DE MENSEN MET DERGELIJKE TENTOONSTELLINGEN AAN TE ZETTEN TOT LEZEN?"

Naar een bibliotheek gaat men bewust om boeken te ontleen. Daar maakt men geen tijd om te kijken wat er tentoongesteld is. Als men naar een bibliotheek gaat, is men reeds geïnteresseerd in het lezen, terwijl het Literair Museum de mensen tot lezen probeert aan te zetten. Belangrijk is dat men het museum op zijn uitgangspunten evalueert, namelijk "Limburgse schrijvers rond bepaalde onderwerpen in het voetlicht plaatsen" of "Literatuur in Limburg". Om meer te weten over de mijnbouw in Limburg, gaat men naar het Mijnstreekmuseum in Beringen. In het Literair Museum gaat het om de schrijvers die over de thematiek geschreven hebben. Heel wat kinderen noteren na hun bezoek een lijstje van boeken die ze willen lezen. Dan is in zekere zin het doel bereikt.

"IS ER SAMENWERKING MET DE BIBLIOTHEEK VAN HASSELT? ZIJN ER UITWISSELINGEN OF DOORVERWIJZINGEN? WORDEN ER SAMEN ACTIVITEITEN GEORGANISEERD?"

Samen organiseren gebeurt tijdens de poëziemaand. Er zijn twee bibliotheken in Hasselt: de stedelijke en de provinciale. Vooral in de stedelijke bibliotheek verwijst men door. Zij hebben vaak een kleine vitrine met boeken die naar het Literair Museum verwijst.

"BIJ HET LITERAIR MUSEUM HEEFT MEN DUIDELIJK EEN COMBINATIE VAN INFORMEREN EN ERVARING OPDOEN, BELEVING. BENT U DAN NIET BANG DAT MEN TEVEEL NAAR HET INFOTAINMENT GAAT? IS HET EVENWICHT TUSSEN INFORMATIE EN BELEVING JUIST? OF KOMT HET ATTRACTIEVE TE VEEL OP DE VOORGROND?"

Mensen gaan gemakkelijker naar musea als ze vertrekken met een plezierig gevoel. Hiermee moet de museummens zeker rekening houden. Het gevoel "plezant" werkt stimulerend.

Over het Provinciaal Gallo-Romeins Museum

"HEEFT U OP- OF AANMERKINGEN BIJ DE ATTRACTIERUIMTE RONDOM DE DODECAËDER?"

Het is een ludieke, aantrekkelijke toegang, maar tijdens de uitleg in de prehistorische afdeling stoorde het lawaai van de attractieruimte. Het is goed dat bij de herinrichting de echte dodecaëder in de attractieruimte wordt geplaatst. Vooral om de juiste afmetingen te zien. Het speelse en spannende opzet van de ruimte geeft kinderen of jongeren het gevoel dat "geschiedenis ook spannend kan zijn". De inleving is belangrijk. Men zoekt, speelt... en later wordt dit in een informatieve context omgezet.

"MEN GAAT HET PROVINCIAAL GALLO-ROMEINS MUSEUM HERINRICHTEN, OMDAT MEN MERKTE DAT DE ATTRACTIERUIMTE EEN BELEVING BRACHT TERWIJL HET NADIEN PUUR INFORMATIEF WORDT. DAN VERDWIJNT DE AANDACHT; ZE ZWAKT AF. HAD U EVENEENS DIT GEVOEL EN VINDT U DE HERINRICHTING NODIG?"

De herinrichting komt het geheel zeker ten goede. De aandacht zwakt inderdaad af. Vooral wanneer er veel groepen in het museum zijn. De nieuwe opstelling zou dit kunnen verhelpen. De duur van de rondleiding speelt eveneens een belangrijke rol. 45 minuten aandachtig luisteren is heel intens; nadien is er een korte pauze nodig. De overgangen zullen eveneens in de rondleidingen zitten: het zijn ontdekkingsmomenten waarop niet te veel uitleg gegeven wordt. Zo worden ze rustpunten. De overgangen krijgen dezelfde vormgeving. Zo herkennen de mensen ze en komt dit het aandachtsniveau ten goede. Het compartimenteren van de voorwerpen zal bijdragen tot de concentratie. Want in de grote zaal op de gelijkvloerse verdieping staat er zoveel dat, wanneer er veel bezoekers zijn, de aandacht gemakkelijk wordt afgeleid.

"EEN BEDENKING BIJ DEZE OVERGANGEN IS HET GEBRUIK VAN DE VELE REPLICAS. ZAL HET DE BEZOEKERS VOLDOENDE DUIDELIJK GEMAAKT WORDEN WAT ECHT IS EN WAT EEN REPLICAS IS?"

Hierover werd grondig nagedacht. Op dit ogenblik worden de replica's met groen licht beschenen, terwijl de echte voorwerpen in het natuurlijke licht staan. Vermits de overgangen in compartimenten zitten en duidelijk afgebakend zijn, mag dit niet zo'n probleem opleveren.

"ZIJN RONDLEIDINGEN NOODZAKELIJK? OF IS DE MUSEUMCATALOGUS VOLDOENDE OM OP EIGEN TEMPO DE INFORMATIE TE VERZAMELEN?"

De museumcatalogus is geen echte catalogus. Het museum wil een verhaal achter de voorwerpen brengen, van de

Foto's: Wim Verstraete

menselijke geschiedenis vanaf de prehistorie tot de Middeleeuwen. Het is niet de bedoeling voorwerp per voorwerp te omschrijven, maar wel een rode draad door het museum te spannen. En dat is zeker niet de goedkoopste oplossing. Op termijn is het aanbrengen van tekstpanelen in vitrines veel goedkoper; dit is een éénmalige kost. De nieuwe museumgids zal er ietsje anders uitzien. Daarin zullen afbeeldingen staan, omdat de bezoekers graag de museumgids naar huis meenemen. Dan zijn de illustraties handig om later iets op te zoeken.

"VINDT MEN DAT ER EEN MOOI EVENWICHT IS TUSSEN HET INFORMATIEVE EN DE BELEVING? OF WEEGT HET ATTRACTIEVE TE ZWAAR DOOR? OF HET INFORMATIEVE? HOE OORDEELT MEN HIEROVER?"

Een aantal deelnemers vreest dat het accent soms een beetje te fel op het attractieve ligt. Als bezoeker is men benieuwd naar de attractieruimte van Stijn Coninx, maar op het einde maakt men toch de bedenking "hoeveel m2 gaan hier niet verloren om één voorwerp in vraag te stellen?". Het is té attractief; de sensatie haalt de bovenhand; het ludieke accent weegt door; de vrees voor een pretpark. Het gaat verder dan enkel de dodecaëder. De titel "het geheim van de dodecaëder" is misschien verwarrend maar het beeld telt: een compilatie van archeologische sites uit verschillende tijdsperiodes. Men wil tonen waarmee de archeoloog bezig is. Het is een ludieke aanzet, maar het hele museum mag zeker niet verder evolueren op deze manier. De attractieruimte moet vragen oproepen. Maar er is niet overall een pasklaar antwoord te vinden. Precies de vragen zijn de aanzet tot het wetenschappelijk onderzoek, tot de archeologie. Terwijl men in een permanente collectie wel antwoorden krijgt. Want de voorwerpen zijn bestudeerd, het accent ligt op het informeren.

"HOE REAGEREN LEERLINGEN VAN HET BEROEPSONDERWIJS WANNEER ZE ENTHOUSIAST DOOR HET BEZOEK AAN HET PROVINCIAAL GALLO-ROMEINS MUSEUM ELDERS KOMEN?"

Leerlingen uit het beroepsonderwijs gaan niet graag naar musea, maar een attractie spreekt hen wel aan. In andere musea staan vaak nog veel meer voorwerpen. In het museum hier wordt een fractie van de collectie getoond. De voorwerpen werden gekozen op basis van het verhaal dat de museumstaf wil vertellen. Meer voorwerpen zouden de bezoeker nog meer vermoeien. De kwantiteit van de voorwerpen verbetert de kwaliteit van het bezoek nog niet. Voor scholen zijn er specifieke programma's met interactieve rondleidingen. Voor beroepsklassen werden er speciale programma's samengesteld: bijvoorbeeld "Vaardige voorouders". Zij leren hoe vaardig mensen al in de prehistorie waren en nadien proberen ze de technieken zelf uit. Zo leren ze dat bepaalde technieken niet zo eenvoudig zijn en dat er ingenieuze systemen achterschuilen. Bij de thematische museumverkenning neemt de gids wat replica's mee voor de kinderen. Dit verhoogt eveneens de aandacht. Na elk museumbezoek in klasverband wordt er een enquête afgenomen. Het museum heeft dus een duidelijk beeld van de ervaring en de beleving van het bezoek maar geen notie van de ervaringen in andere musea.

"WAAR IS DE OUDE MAQUETTE VAN EEN ROMEINSE VILLA?"
In de nieuwe overgangen worden een aantal maquettes

geïntegreerd omdat men ondervonden heeft dat er een beetje te veel beroep gedaan werd op de verbeelding van de bezoeker.

Over beide musea

De budgetten

Het verschil treft een bezoeker: het armschalig budget van het Literair Museum en de enorme mogelijkheden (\pm 12 miljoen frank voor de herinrichting) van het Provinciaal Gallo-Romeins Museum. Het waanzinnig contrast moet de medewerkers van het Literair Museum doen duizelen. Men is zich ervan bewust dat het twee verschillende concepten zijn. Dit alles doet natuurlijk niets af aan de waarde van het Provinciaal Gallo-Romeins Museum of van de inspanningen en de presentatie.

Carmen Willems merkt op dat de m2 prijs in het Provinciaal Gallo-Romeins Museum zeker niet hoger ligt dan in andere musea en zeker niet als men vergelijkt met het buitenland. Dan ligt dit museum nog een stuk lager. De staf van het museum probeert de middelen die ze van de provincie ter beschikking krijgen zo goed mogelijk te besteden. Bovendien ontvangt het Provinciaal Gallo-Romeins Museum jaarlijks 80.000 bezoekers. De decors die voor de overgangen gemaakt worden, moeten toch tenminste vijf à tien jaren kunnen stand houden. Dus daaraan moet toch een beetje budget besteed worden.

Anne Milkers, provinciaal museumconsulente, voegt hieraan toe: "Het is ook een feit dat tot nu toe de middelen van de overheid over heel wat musea versnipperd werden. Dit leverde niet noodzakelijk kwaliteit op. De overheid nam daarom de optie om de middelen doelgericht en zwaarder te investeren. Een aantal musea zal hierdoor wel uit de boot vallen, maar het zal de kwaliteit ten goede komen. Dit is een keuze van het beleid."

Een vierhonderdtal musea in Vlaanderen streven onder invloed van het nieuwe museumbeleid naar samenwerking. Rond een bepaald thema zullen verschillende museumsites interregionaal of zelfs verspreid over heel Vlaanderen samenwerken, zodat de beperkte middelen één initiatief kunnen dienen. Zo wordt er aan clustervorming gedaan, zoals men al vaak in het buitenland ziet, bijv. bij de industriële archeologie. De erkenning van de musea is nu de basis waarop de gelden in de Vlaamse Gemeenschap zullen verdeeld worden.

"EEN BEZOEKER VINDT DAT MEN ALS INDIVIDUELE BEZOEKER BIJ BEGELEIDE WANDELINGEN ZOU MOETEN KUNNEN AANSLUITEN. VAAK ZIT MEN AL MET TIJDSGEBREK EN WIL MEN HET MAXIMUM UIT EEN BEZOEK HALLEN."

De museumgids van het Provinciaal Gallo-Romeins Museum maakt duidelijk dat men niet alles moet bezoeken. Men kan voor een bepaalde afdeling kiezen. Het is financieel zeer moeilijk

Foto: Wim Verstraete

Foto: Wim Verstraete

haalbaar om individuele begeleiding op ieder ogenblik te voorzien. Het Provinciaal Gallo-Romeins Museum voorziet elke zondagnamiddag om 14.30 u. gratis een rondleiding waarbij individuele bezoekers zich kunnen aansluiten. Er zijn mensen die er echt gericht naartoe komen.

Op topmomenten voorziet het Provinciaal Gallo-Romeins Museum meer dan één gids. Tegelijkertijd loopt er een rondleiding voor kinderen.

Bij het Literair Museum is een gids enkel mogelijk op afspraak. Als één van de museummedewerkers er is, kan men individueel alle uitleg krijgen die men wenst, maar voor groepen moet men vooraf reserveren. Bij bepaalde gelegenheden worden er gratis rondleidingen verzorgd. Het principe van walkman werd in het Provinciaal Gallo-Romeins Museum afgevoerd, omdat het niet voldoende succes had. Momenteel zijn er systemen van audioguide, maar dit is voor het museum financieel nog niet haalbaar. De firma stelt een minimum aantal bezoekers voor - dat het Provinciaal Gallo-Romeins Museum op dit ogenblik nog niet haalt - vooraleer zij de kosten van de aanmaak van een audioguide financieren. Zelf het kostenplaatje betalen, is voor het Provinciaal Gallo-Romeins Museum niet haalbaar. De bezoekers vinden vaak dat dergelijke systemen te weinig interactie bieden.

"MOETEN ANDERE MUSEA EVENEENS ATTRACTIE-ELEMENTEN INVOEGEN? MOET DE LAATSTE SCHOLIER OVER DE SCHREEF GETROKKEN WORDEN?"

Als ouders met kinderen musea bezoeken, is het niet eenvoudig om de kinderen te boeien. Een kind vindt weinig aansluiting bij wat er op de panelen verteld wordt en wat er getoond wordt. Wat men aanbiedt moet niet zozeer attractief zijn, maar wel kindvriendelijk. Kindvriendelijkheid ontbreekt in vele musea.

"MOETEN ER DAN KINDERENRONDLEIDINGEN GEORGANISEERD WORDEN?"

Ja, indien dit betaalbaar is. In het Tropenmuseum in Amsterdam heeft men het Kindermuseum uitgebouwd. Hier mogen geen volwassenen binnen. De gids moet zich aan de kinderen aanpassen. Het interactieve is zeer belangrijk.

Hier in het Provinciaal Gallo-Romeins Museum begint men met de apotheose waarin een enorme spanning opgebouwd wordt. En dan wordt het normaal steeds beter, maar... met de apotheose beginnen... De rondgang kan niet anders georganiseerd worden, maar de overgangen kunnen een oplossing bieden

"WAAROM GAAN MENSEN NIET NAAR MUSEA, BIJVOORBEELD DE SCHOLIEREN?"

Omdat ze musea saai vinden. Musea moeten toegankelijk zijn voor allerlei mensen door bijvoorbeeld actiever met de bezoeker om te gaan. Het kinderparcours van dit najaar, zal hiertoe bijdragen. De kinderen zullen via uitvergroete replica's op hun niveau worden aangesproken.

Ondertussen kunnen de volwassenen rustig de collectie bezoeken. Op die manier kunnen kinderen samen met hun ouders het museum bezoeken, want uit onderzoek blijkt toch dat gezinnen heel graag samen naar het museum komen.

Het is de uitdaging voor elk museum om zijn collectie zo

attractief mogelijk en naar elk deel van de bevolking te presenteren. De confrontatie met en de beleving van de echte originele voorwerpen is de basis van elk museumbezoek. Van daaruit zoekt men zoveel mogelijk manieren om een zo groot mogelijk publiek aan te spreken. Of dit via replica's, decors, attracties... moet gebeuren, blijft de vraag. In sommige instellingen groeit het gevaar dat het nog louter om de attractie gaat.

"WAT WORDT ER VOOR DE GEHANDICAPTEN GEDAAN?"

Het Provinciaal Gallo-Romeins Museum heeft de wettelijke bepalingen gevolgd. Toch zijn zij zich ervan bewust dat het wat de toegankelijkheid betreft niet optimaal loopt. Dit jaar wordt naast de trap een lift voor mindervaliden geplaatst. Voor het overige zijn er in de collectie, waar reeds een aantal aanpassingen gebeurde, weinig problemen. Voor de visueel gehandicapten is een speciale blindenrondleiding. Deze werd een aantal keren uitgetest, maar het gaat hier wel om een zeer enge doelgroep.

Wat de toegankelijkheid voor gehandicapten in het Literair Museum betreft zijn de veranderingen zo structureel dat men ze niet kan betalen. Indien er een oplossing geboden wordt is de museumstaf bereid deze werken uit te voeren.

"ZIJN ER NOG SUGGESTIES OM HET PUBLIEK NAAR DE MUSEA TE TREKKEN?"

In sommige musea is de verse luchttoevoer te laag.

De samenwerking met de toeristische diensten kan worden verbeterd.

De toegang tot musea hoeft niet gratis te zijn, maar wel democratisch, want deze instellingen zijn van de gemeenschap. Uit de enquêtes van het Provinciaal Gallo-Romeins Museum blijkt dat de toegangsprijs geen drempel voor het bezoek is. Hierop wordt gereageerd dat men dergelijke vraag stelt aan mensen die al in het museum zijn.

In Nederland bestaat er een Museumjaarkaart; in België kent men een vergelijkbare Museumkaart via Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen. Dit geldt niet voor alle musea, maar wel voor vele.

Indien men geïnteresseerd is, is men bereid ervoor te betalen. Bij opendeurdagen die gratis toegang verlenen, ziet men heel wat bezoekers opdagen, die later toch niet meer terugkomen. Het zijn dus niet de echt geïnteresseerden. Bij culturele verenigingen scoorde het Provinciaal Gallo-Romeins Museum zwak. Dit werd aan de hoge toegangsprijs van 150,-fr toegeschreven. Een verlaging van de toegangsprijs naar 120,-fr had geen verbetering tot gevolg. De hoge toegangsprijzen tot bepaalde musea en tentoonstellingen beletten mensen met lage inkomens (beneden 30.000,-fr) musea te bezoeken.

Conclusie: Er wordt voor gepleit de toegangsprijs tot musea democratisch te houden, daar zij het verleden van onze gemeenschap herbergen.

Er kunnen nog heel wat items ter discussie aangevoerd worden, maar de tijd is reeds ruimschoots overschreden. Het debat wordt afgesloten. *Anne Milkers*, provinciaal museumconsulente, bedankt iedereen voor haar of zijn medewerking aan het welslagen van de museumdag 1999.

Foto: Wim Verstraete

Oost-Vlaanderen

Het thema van de Museumtrip in Oost-Vlaanderen was: "Hoe breng je een verzameling gebruiksvoorwerpen uit de prehistorie, meubels en porselein uit de 17de eeuw, Romeinse wapens of hedendaagse bananenzetels tot leven voor een jong publiek?"

De trip startte in het Museum voor Sierkunst en Vormgeving (MSV) in Gent met het project: "Kleuters en kinderen bezoeken het museum". In de namiddag bezocht de groep het Provinciaal Archeologisch Museum Zuid-Oost-Vlaanderen (PAMZOV) in Velzeke waar het "Educar-project" loopt.

16 ingeschreven kwamen niet opdagen, zodat de groep uit 34 deelnemers bestond. In het MSV werd gestart met het kort bezoek aan het tentoonstellingproject 'Movement' rond hedendaagse Noorse vormgeving. De sfeer zat er onmiddellijk in met een kwartiertje *muzikale expressie in het grensgebied* door de Noorse muzikanten *Helag Lien* en *Knut Aalefjaer*, met als leitmotiv de idee dat elk object en materie een eigen frequentie hebben en bij aanraking een eigen geluid produceren. Vormgever *Peter Opsvik* musicerde mee. En ja, ook de kleinsten waren er weg van. Die allerkleinsten werden op een zeer visuele manier uitgelegd "wat mag en niet mag" in het museum en gingen dan, begeleid, op zoek naar passende voorwerpen voor het huisje van *Maya*. Zij werd volgens het inlevingsverhaaltje met een ernstig inrichtingsprobleem opgezadeld. Tot grote verrassing vroegen de begeleiders aan de volwassenen om in een kleuterrol te stappen om op die manier het kleuterproject te volgen. Niet iedereen was opgezet met deze onverwachte aanpak en aanspreking. Twee deelnemers verlieten zelfs boos de museumtrip. Anderen hadden wél zin in deze inlevingsmethode. Het leverde alvast stof op voor een geanimeerd debat aan het einde van de trip. De toegemeten tijd bleek iets te kort, zodat de rondleidingen zonder vragenuurtje werden beëindigd. Informeel kon er wel van gedachten worden gewisseld tijdens de puik verzorgde, gemoedelijke lunch onder een stralende zon.

Het PAMZOV te Velzeke benaderde het thema op een meer 'volwassen' wijze. De kinderen konden zich laten opsmukken, verkleden, vuur maken en naar oude Gallo-Romeinse verhalen luisteren, of keken naar de dagdagelijkse bezigheden als weven en manden vlechten, onder andere door een sigarettenrokende Gallo-Romeinse. De volwassenen kregen een narratieve rondleiding rond deze en andere didactische projecten. Het project 'Educar' bestaat uit rondrijdende kasten met replica's. Ze kunnen aangeraakt worden, betast en nauwgezet bekeken. Het kledijproject en de militaria werden demonstrerend toegelicht. Bij een frisdrank of een heuse Romeinse huiswijn werden de indrukken naast elkaar gelegd en afgewogen. 'Educar' kreeg over het algemeen goede punten.

Het debat

De moderator: *Eric Bracke*, medewerker van cultuurtijdschriften en ook *De Morgen*

Ondanks het verleidelijk namiddagzonnetje lieten de meeste deelnemers zich toch overhalen tot een uurtje geanimeerd debatteren. Een uitstekende aanzet daartoe was dat bij aanvang van de museumtrip zes deelnemers voor de camera werden gebracht om hun verwachtingen kenbaar te maken.

De conservator van het PAMZOV rekende op een dialoog met als uitgangspunt: "Werd aan de verwachtingen van de bezoeker voldaan?" De medewerkster van het MSV hoopte op een drempelverlagend effect. Twee jonge bezoekers wilden 'het' museum op een andere manier bekijken en hoopten op entertainment. De trip zou hen bovendien "eindelijk" in Velzeke brengen. Kleuter *Nina* vond dat musea voor grote mensen waren, maar had gehoord dat het "speciaal vandaag ook voor kindjes" was. En dus zou ze in een museum iets mogen doen. *Nina's* mama ging op de uitnodiging in omdat het thema duidelijk kindgericht was. Weinig musea zijn immers kindvriendelijk, vond ze. Een cultuurmedewerkster vond de museumtrip en -dag een uitstekende gelegenheid om musea 'anders' te bezoeken, én dat het bovendien een platform bood om de eigen mening daaromtrent te geven.

Een tweede uitstekende debatmotor was de moderator. Zes items legde hij voor ter discussie en dit aan de hand van situatiegevallen en statements.

Om te beginnen verwees hij naar de deelnemers die de museumtrip boos verlieten omwille van het kleuterinlevingsproject in het MSV, wat immers voor commotie had gezorgd bij de

begeleiders en de andere deelnemers. Er werd geopperd dat vele volwassenen zich onwennig voelden in de "kleuteraanpak" maar dat een betere voorlichting vooraf dit gevoel had kunnen vermijden. De ouders van jonge kinderen verklaarden zich wél enthousiast. Bovendien was elk een toch vrij om het project te verlaten? Algemeen vond men de reactie van het geënerveerde tweetal iets te emotioneel.

Wat met de kinderen in een museum: moeten wij ze wel leren kijken? Opgelet met betuttelende projecten, vond het panel. Kinderen zien meer dan we denken! Maar kinderen betitelen musea als oersaai, en vandaag hadden de meeste kleintjes wél enthousiast gereageerd. Elk museum zou dus een degelijk uitgewerkt programma voor kleuters en kinderen mogen hebben.

Op de gekende uitspraak van kunstgoeroe *Jan Hoet* dat kinderprojecten in het S.M.A.K. niet nodig zijn "omdat moderne kunst geen uitleg hoeft", reageerde de groep bijna unaniem negatief. Kinderen, en ook volwassenen, vragen om uitleg en die moet een museum dan ook aanreiken.

De gevleugelde woorden "een museum moet zijn als een kathedraal", "als een ruimte om in stilte over de voorwerpen na te denken, zonder storende kinderen", vond men

Foto's: *Sofie Silberman*

elitair, want kindonvriendelijk. Kindvriendelijke musea zijn in se drempelverlagend en vormen de eerste stap tot kunst- en cultuurbeleving. Wel werd genuanceerd dat ook de aanhangers van de 'elitaire stelling' recht hebben op hun gewenste museumbeleving. Aangepaste educatieve ruimten voor enthousiaste kinderwerking zijn hiertoe de gepaste oplossing.

Op het discussiepunt "openingstijden van musea" werd weinig gereageerd. Slechts één deelnemer was vragende

partij naar avondactiviteiten in de musea. Wel wezen de reacties uit dat de aanwezigen hun standpunten verwoordden vanuit de gezinmet-kinderen situatie.

Spin-off van deze vraagstelling was de opmerking dat begin mei nu niet bepaald de ideale periode is om een Museumdag te laten slagen, omwille van de massa's familieactiviteiten tijdens deze meestal zomerse periode,

terwijl in de wintermaanden gezinnen schreeuwen om gezinsvriendelijke culturele activiteiten.

Moderator Bracke had het scherpste discussiepunt tot laatst bewaard: zijn "toegangsgelden voor musea" verantwoord en/of hinderend voor een museumbezoek?

Enkele museumverantwoordelijken zagen toegangsgeld als waarborg voor kwaliteit, wat echter door anderen, met onder andere Franse voorbeelden, werd gelogenstraft. Twee aanwezige conservators uitten hun vrees voor afschrikking van "toevallige" museumontdekkers en dus voor sterke bezoekersafname. Niet toevallig bevinden hun musea zich in afgelegen gebieden, met een beperkt toeristisch aanbod. De mensen die beroepshalve niet bij museumwerking zijn betrokken, vonden inkomgeld ingaan tegen het democratisch principe dat cultuur toegankelijk moet zijn voor iedereen, gewaarborgd door de overheid. Voor privé-musea ligt dit natuurlijk anders. Bovendien betaalt de museumbezoeker tweemaal: als bezoeker en als belastingbetaler. Een ouder stelde ronduit dat ze een toevallig betalend museumbezoek vermijdt wanneer haar kinderen mee op stap zijn.

Megatentoonstellingen, met niet-onaardige toegangsprijzen, lokken toch veel volk; zo stelde de moderator. Reactie: de promotie rond deze evenementen zijn ronduit "mega" en het aanbod is uitzonderlijk, gezien de tijdelijkheid en combinatie van anders nooit samengebrachte kunstwerken.

Een conservator merkte op dat zelfs in de professionele museumwereld het debat over de toegangsgelden nog niet afgerond is.

Stipt op tijd, om 17 uur, rondden de moderator en de museumconsulente van de Provincie Oost-Vlaanderen het debat af met de traditiegetrouwe dankzeggingen en afscheid.

Walter Van den Branden

Foto's: Sofie Silberman

Vlaams-Brabant

Het debat verliep in het Stedelijk Museum "Het Toreke" in Tienen. De moderator was de heer Aerts en in het museumpanel zetelde Peter Keil, Tienen, Staf Thomas, Tienen, Véronique Vandekerckhove, Leuven en Egide Rabau, Provincie Vlaams Brabant.

De moderator start het debat met de open vraag om een reactie op de locatiebezoeken aan het Stedelijk Museum Vander Kelen-Mertens in Leuven en aan het Stedelijk Museum "Het Toreke" in Tienen.

Daar de vraagstelling weinig concreet is, reageert het publiek langzaam. Meningingen over de video "preventieve conservatie", over de presentatie in het Stedelijk Museum Leuven, bijvoorbeeld een mening over de stijlkamers of over de archeologische collectie, over het samengaan van stijlkamers en een tijdelijke hedendaagse kunsttentoonstelling in hetzelfde museum..., opmerkingen over de verbouwing van Het Toreke, bijvoorbeeld over de permanente camerabewaking... worden niet uitgesproken.

Uit het publiek komen wel de volgende vragen en stellingen over beide musea.

"BEIDE MUSEA ZIJN NIET TE VERGELIJKEN: LEUVEN GEEFT DE GESCHIEDENIS VAN DE BURGERIJ WEER EN TIENEN, DIE VAN DE KLEINE MAN."

Leuven biedt meer oudere objecten en het verhaal wordt daar verteld vanuit de objecten. In Tienen wordt het verhaal verteld vanuit het patrimonium en het is inderdaad een verhaal over hoe de Tienenaars leefden, feestten, bidden... en dat wijkt af van Leuven en andere musea.

"WORDT IN DE PRESENTATIE VAN TIENEN VOLDOENDE REKENING GEHOUDEN MET DE LEIDINGGEVENDE KLASSE, DIE ZEKER AFWEEK VAN DE GEWONE VOLKSMENS, EN DOOR DE FRANSE CULTUUR WAS GEÏNSPIREERD, OF MET ANDERE WOORDEN: DE 'FRANSKILJONS'?"

Het gaat in Tienen niet om het verhaal van één klasse. Het gaat om heel Tienen, dus ook over de middenstand, met aandacht voor de Rederijders, en de hogere klassen.

Deze vraag wordt uitgebreid naar meertaligheid in de museumpresentatie.

Overigens moet de cultuur in Tienen, door de nabijheid van de taalgrens, rekening houden met een meertaligheid. Ook Wallonië, Waals-Brabant, kan een markt zijn voor het museum.

De meertaligheid in het museum is evenwel administratief geen evidentie. Meertaligheid in de presentatie wordt bovendien door de kosten tegengehouden. Indien bijvoorbeeld de teksten van de touchscreens in het Nederlands én het Frans beschikbaar waren, betekende dit een meerkost van 500.000 frank bij de ontwikkeling.

Citaten van buitenlanders over Tienen, worden toch wel in de oorspronkelijke taal weergegeven. Een weinig vleiend Engels citaat bijvoorbeeld dat nochtans typerend is voor de indruk van "achteruitgang" die Tienen reeds twee eeuwen kenmerkt.

In het Leuvens museum zijn de identificatieplaatjes uitsluitend in het Nederlands. Meertalige plaatjes zijn te groot. In september verschijnt evenwel een museumgids in 4 talen. De Bouts-expositie had een wandelgids in 4 talen; de historische salons een boekje in 3 talen en de Sint-Pieterskerk een gids in 4 talen.

Het publiek gaat hier niet verder op in. Naar aanleiding van de eerder genoemde citaten drukt nog iemand uit het publiek zijn twijfel uit over de objectiviteit van dergelijke uitspraken.

Maar het publiek snijdt zelf een ander onderwerp aan.

“BESTAAT HET BLIJKBAAR ZEER GEMOTIVEERDE MUSEUMPERSONEEL UIT VASTE PERSONEELSLEDEN OF UIT VRIJWILLIGERS EN HOEVEEL KOST DIT ALLEMAAL?”

Voor het museum in Tienen werken 59 mensen, met dien verstande dat het museum een stadsopdracht is en dat deze 59 mensen ook andere opdrachten uitvoeren zoals archeologische opgravingen en archiefwerk. Onder de personeelsleden zijn er statutaire ambtenaren, contractuelen, Gesko's en Smetbanen. De stad Tienen betaalt deze werknemers en er is een bijdrage van de Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappij.

Het Museum in Leuven stelt 12 mensen te werk: vastbenoemden en contractuelen; de gidsen werken freelance; in het prentenkabinet werken vrijwilligers en bij de suppoosten werken ook gepensioneerden. De archeologische activiteiten worden niet zo systematisch uitgeoefend als in Tienen. Er waren opgravingen in de stationsomgeving. Doorgaans wordt er ingegrepen waar nodig. Bij opgravingen stelt de Dienst Openbare Werken arbeiders ter beschikking en er is medewerking van de KUL. Egide Rabau stelt bovendien de medewerking van een archeoloog in het vooruitzicht. Binnenkort wordt die aangevoren door de Provincie Vlaams-Brabant.

Noch door de moderator, noch door het panel, noch door het publiek wordt verder ingegaan op de werkgelegenheid in musea. De centen blijven evenwel in de aandacht.

“IN TIENEN GAAT HET OM EEN INVESTERING VAN PAKWEG 87 MILJOEN. ZIJN ER VOLDOENDE BEZOEKERS OM DEZE INVESTERING TE VERANTWOORDEN? MOET TIENEN ZO EEN GROOT MUSEUM HEBBEN?”

Het gaat niet om de bezoekersaantallen, maar om de zorg het erfgoed in stand te houden.

Het publiek neemt vrede met dit antwoord. De moderator gaat er ook niet verder op in.

Het financiële aspect blijft evenwel binnen de aandacht van het publiek. Ook de volgende publieksvraag wordt gesteld vanuit een zorg om de centen.

“HET STEDELIJK MUSEUM IN LEUVEN MANIFESTEERT ZICH MET BOUTS EN DE VLAAMSE PRIMITIEVEN. ZOU HET NIET GOED ZIJN OM DE REST VAN DE COLLECTIE AF TE STOTEN WEGENS TE WEINIG HOMOGEE?”

De vraag wordt door het panel geïnterpreteerd als een pleidooi voor gespecialiseerde musea.

Om te verhelpen aan een te gedifferentieerd en normeloos museumlandschap werd in 1997 het Museumdecreet goedgekeurd. Het heeft tot doel musea te erkennen op verschillende niveaus, samenwerkingsverbanden te stimuleren in een regio. Een Commissie van Erkenning zal ook theoretisch bouwwerk verrichten.

Het gaat ook om het spanningsveld tussen de inspanningen van diverse instanties en de rentabiliteit van deze inspanningen. Samenwerkingsverbanden moeten inderdaad op de voorgrond treden. Een aantal sterke instellingen kan fungeren als voortrekkers voor de regio.

Wat de herschikking van de collecties betreft, moeten er zeker binnen de regio afspraken worden gemaakt. En niet zozeer over wat er zal geëxposeerd worden, maar wel over wat er zal aangekocht worden. Het zou bijvoorbeeld in de regio Tienen geen zin hebben dat een museum nu nog eens een volledig caféinterieur zou aankopen. Dit neemt niet weg dat ieder museum zijn eigen regionaal getinte collectiestukken kan hebben.

“BETEKENT HET CENTRALISEREN VAN COLLECTIESTUKKEN GEEN GEVAAR? ROMAANS BEELDHOUWWERK UIT MUNSTER-BILZEN WERD AAN BRUSSEL AFGESTAAN, WAAR HET NU “VERLOREN” IS IN HET DEPOT?”

Daar het panel deze concrete situatie niet kent, kan er ook geen commentaar worden gegeven.

“GEBEURT HET DAT ER COLLECTIESTUKKEN VAN HET ENE MUSEUM AAN HET ANDERE WORDEN UITGELEEND EN WAT ZIJN DAARBIJ DE PROBLEMEN?”

Een reëel probleem is de afstand, figuurlijk gesproken, tussen de professioneel geleide musea en de andere musea. Het gaat toch uiteindelijk om problemen van veiligheid.

In Leuven staan de veiligheidsvoorschriften in de bruikleenvoorwaarden. Iedere bruikleennemer kent dus op voorhand de voorwaarden.

Vanuit het publiek komt opnieuw een andere oriëntatie in het gesprek.

“DE CULTUUR VAN HET MUSEUMBEZOEK STAAT OP EEN LAAG PEIL IN BELGIË. WAT KAN DAARAAN WORDEN GEDAAN? IS ER EEN VERENIGING ‘VRIENDEN VAN HET TOREKE?’ ”

Sinds 2 jaar is er in Tienen een Vriendenkring die circa 3 miljoen aan sponsorgeld samenbracht.

Foto's: Wim Verstraete

Mensen gaan inderdaad niet veel naar musea, maar weet het museum wel wie zijn publiek is? Een enquête in de Tiense scholen wees uit dat 90% van de kinderen minstens 6 keer naar het museum kwam. Kent de Tienenaar zijn museum? Een straatenquête met een foto van Het Toreke wees uit dat 90% van de 3.000 ondervraagden Het Toreke kende en dus ook het museum.

Of ze ook in het museum zijn geweest, is niet bevraagd. Er is daar inderdaad te weinig onderzoek naar. Het doel van het Stedelijk Museum in Tienen is 30.000 bezoekers per jaar te halen.

Foto: Wim Verstraete

Het onderwerp komt op "volk hebben" en de aandacht verlegt zich naar de grote tentoonstellingen.

"BESTAAT ER IN DE MUSEA GEEN TENDENS OM DURE TENTOONSTELLINGEN OP TE

BOUWEN? IS VOLK HEBBEN EEN TAAK VAN EEN MUSEUM? MOET HET GELD VAN DE GEMEENSCHAP AAN DURE EXPOSITIES WORDEN UITGEGEVEN?"

Dit is een beleidsbeslissing. Bovendien volgt het ene museum het andere. "Bouts" had 110.000 bezoekers, die meteen ook de vaste collecties van het museum bezochten. Het komt er op aan om een evenwicht te zoeken tussen de vaste collecties en de mega-evenementen.

"DE STUKKEN OP MEGATENTOONSTELLINGEN ZIJN IN DIVERSE MUSEA TOCH ALTIJD TE ZIEN?"

Reactie komt niet van het panel, maar vanuit een verdeeld publiek. Een deel meent dat speciale evenementen ook bezoekers voor de gewone collecties meebrengen, dus eigenlijk wat Véronique Vandekerckhove zegt. Niet iedereen is het daarmee eens, maar deze meningen worden niet gemotiveerd.

Musea in het buitenland, bijvoorbeeld het Louvre, genieten niet alleen belangstelling door gespecialiseerde tentoonstellingen maar door de faam van het museum zelf.

Het publiek is het eens met dit statement en vindt dat de rol van de Vlaamse musea ook zo moet worden.

"Gaan de financiële middelen van de grote tentoonstellingen van het werkingsbudget van de musea?"

Dit zou niet eerlijk zijn, want deze evenementen brengen toeristen en hebben dus een grotere economische impact.

"Bouts" was een samenwerkingsverband tussen de Stad Leuven, de KUL, DF en de Provincie. Zo werd een ander economisch circuit gecreëerd.

Uit het publiek komen nog twee argumenten pro grote evenementen.

Grote tentoonstellingen laten toe om dingen te zien uit het buitenland; niet iedereen heeft de middelen om naar Frankrijk, Duitsland en verder te reizen.

Bij grote tentoonstellingen komen ook stukken uit de re-

servees naar boven die anders niet te zien zijn.

De moderator brengt de discussie terug naar de eigen museumcollecties en stelt dat de musea moeten proberen om hun eigen inhoud naar buiten te brengen. Hij werpt de steen in de kikkerpoel door te stellen dat vaste collecties niets nieuws brengen.

Het publiek reageert verdeeld. Niet eens:

Er is wel vernieuwing, want de collecties groeien aan. Wat er zich in de collecties bevindt, kan je in een mensenleven niet allemaal beken hebben. Ik ga liefst met een gids en die vertelt iedere keer wat anders.

Enkelen zijn het wel eens:

HET IS ALLE JAREN HETZELFDE

"EEN WINKELIER MOET REGELMATIG ZIJN ETALAGE HERNIEUWEN OF ER ZIJN GEEN KLANTEN MEER."

Deze laatste opmerking slaat in en de discussie verlegt zich naar het profiel van de museumbezoekers. Iemand van het publiek stelt het volgende vast:

De leeftijd van de deelnemers aan deze museumdag en deze discussie is voor het grootste deel 50 jaar en ouder. Er moeten grotere inspanningen worden geleverd naar de jeugd die momenteel te veel alternatieven krijgt aangeboden. Het opnieuw invoeren van chocoladeprentjes met reproducties zou een middel kunnen zijn.

Er komen direct enkele reacties uit het publiek, die evenwel niet direct op de probleemstelling ingaan, maar toch behoeften vertolken.

VIJFTIGPLUSSERS HEBBEN MEER TIJD

Er is in de musea voor vijftigplussers een praktisch probleem, namelijk de vermoeidheid. Musea moeten meer rekening houden met het fysiek comfort: zitjes aanbrenghen.

Je moet in een museum niet alles gezien hebben, het is niet nodig om 2 uur in een museum rond te lopen.

EEN CAFETARIA ZORGT OOK VOOR COMFORT

De moderator brengt de discussie terug op het aantrekken en initialiseren van een jeugdige publiek.

De jeugdwerking richt zich vooral op het basisonderwijs omdat een museumbezoek moeilijk in te passen is in één lesuur. En dit is nodig voor het middelbaar onderwijs.

In het lager onderwijs kan inderdaad een hele namiddag worden uitgetrokken voor het bezoek.

Uit het publiek komen volgende reacties.

In het Lager Onderwijs kan een leraar zich een hele week met de klas op een museumbezoek voorbereiden.

Het Middelbaar Onderwijs is op dit moment met andere dingen bezig dan museumbezoek. Er zou eerder moeten gedacht worden aan de nieuwe digitale mogelijkheden van kennisoverdracht, zoiets als de vroegere chocolade-prentjes, maar nu op internet.

In het educatief natuurcentrum van Alden-Biesen was er een goede samenwerking met een normaalschool, waarbij twee leerlingen van de normaalschool, begeleid door leerkrachten, als eindwerk een educatief programma opstelden.

Daar deze discussie niets nieuws meer oplevert, stelt de moderator de vraag of musea dan niet gratis toegankelijk moeten zijn. Het publiek antwoordt blijkbaar eensgezind daarop met een krachtig neen. De moderator laat de kans liggen om het publiek dit duidelijk antwoord te laten toelichten. Hij stelt in de plaats de slotvraag: "Op basis waarvan kies je het museum dat je bezoekt?"

Zoals te verwachten ontlokt een dergelijke algemene vraag zeer verschillende antwoorden.

SCHOONHEID

Eigen kennis vanuit het milieu; interesses en de eigen ingesteldheid.

Schoonheid is geen criterium, eerder de specificiteit van wat er getoond wordt. Een goed voorbeeld is wat er in het MIAT in Gent te zien is.

EIGEN VOORKEUREN

De discussie gaat in de richting van de rol van de pers. Wegens "tijd is op" wordt er niet diep op ingegaan. Vanuit het publiek komen volgende keuzecriteria:

BERICHTEN IN TIJDSCHRIFTEN EN MEDIA

De pers in het algemeen. In de pers wordt toch ook dikwijls verkeerde info gegeven en besprekingen van voorbijgetoonstellingen. Je hebt er als kandidaat bezoeker dan niets aan.

TOERISTISCHE KATERNEN

TELEVISIE

Het is voor een museum van groot belang om media en toeristische diensten goed te bespelen.

De reactie van het panel op dit laatste: "Het is soms moeilijk om binnen te geraken bij dergelijke organisaties."

De moderator is verheugd dat alle vragen die op zijn lijstje stonden door het publiek zelf aangebracht, dankt publiek en panel en sluit het debat.

Rudy Vercautse

West-Vlaanderen

Menen

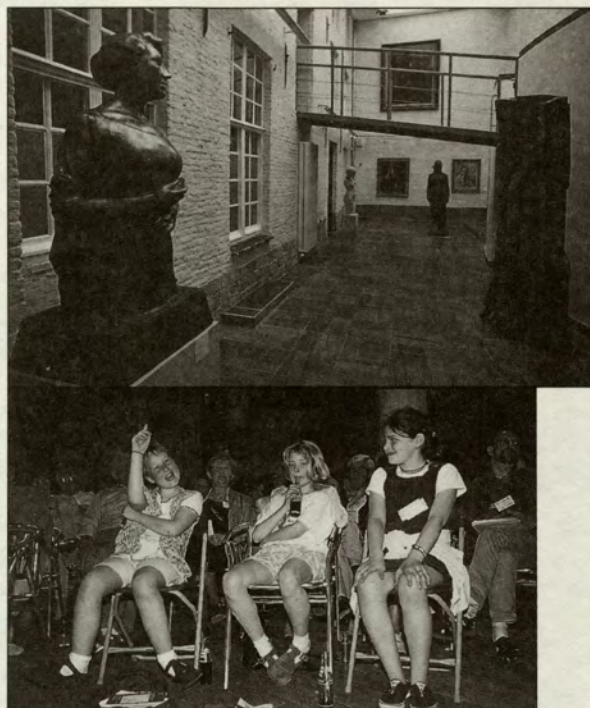
Zon, welgezinde mensen, een goed ontvangst en een riante omgeving: een prima start voor een experiment in de dialoog tussen musea en publiek. Zo begon de museumtrip in de grensstad Menen.

Het stadsmuseum 't Schippershof bestond in zijn huidige vorm reeds in 1702. Deze historische afspanning werd in 1987 door het stadsbestuur aangekocht om er een museum in onder te brengen. De restauratiewerken werden vanaf 1996 uitgevoerd en de museologische invulling kreeg bij de opening in oktober 1998 haar beslag.

Deze en andere wetenswaardigheden werden in de inleiding door Jan Yperman, cultuurfunctionaris, aan het aandachtige publiek meegedeeld. Het geselecteerde gezelschap bestond hoofdzakelijk uit veertigers en ouder.

Enkele jongeren en kinderen (uitsluitend meisjes) zorgden voor de frisse toets. Voordien had Reinoud Van Acker, West-Vlaams museumconsulent, de opzet van deze museumdag en enkele organisatorische aspecten toegelicht. Het bezoek verliep in drie kleine groepen.

Het museum schetst met een diavoorstelling een historisch beeld van de stad Menen. De evocatie van een beeldhouwatelier is de gedroomde introductie op de sculpturen van Yvonne Serruys en Georges Dobbels. Verder wordt de stad voorgesteld als centrum van linnenindustrie, smokkeloerd en slachtoffer van de Eerste Wereldoorlog, immer speelbal als grensgebied tussen strijdende partijen. Op die manier krijgt de bezoeker geleidelijk een beeld van de eeuwenlange geschiedenis van een gemeenschap: het plaatselijke verleden met universele kenmerken. Hoe kon het ook anders, het bezoek liep een beetje uit...

Foto's: Sofie Silberman

De autobus en de lunch

Hulde aan de chauffeur, die een mastodont voor meer dan 50 mensen door de enge bochten van Menen en vervolgens door het historisch beladen landschap naar leper voerde. De enthousiaste toelichting van gebouwen en landschappen door Jan Yperman maakte van de tocht een heel korte stap naar de leperse Hallen.

Lunch in Van Daele: broodmaaltijd of lichte warme maaltijd omstreeks het middaguur. Wel... de gerechten waren heerlijk, de wijn zeer eerlijk, het gezelschap uitstekend en de bediening rimpelloos. We mochten echter niet doorzakken. Op naar onze tweede museumervaring!

Ieper, In Flanders Fields Museum

Overweldigend, verwarrend, chaotisch... zeker geen museum om mensen onberoerd te laten. Meer dan 200.000 bezoekers in één jaar tijd zijn er een tastbaar bewijs van.

In een inleiding gaven Jan Dewilde, conservator, en Piet Chielens, ontwerper, hun visie op de evocatie van het pijnlijk menselijke verhaal van de Eerste Wereldoorlog.

De bezoekers van deze museumdag uit alle Vlaamse provincies ontdekten Ieper als welvaren stad in het begin van deze eeuw, als centrum in een door oorlogsgeweld bedreigde regio en als brandpunt in deze Grote Oorlog. Haast niets bleef over! Mensen op de vlucht, soldaten in het slijk, platgebombardeerde gebouwen, getraumatiseerde overlevenden. Menselijke onmacht en heroïsche strijd, vriendschap en haat, moed, lafheid, gelatenheid, opstand. Brute evocatie, memorabilia, documentaire beelden, tekst-

Foto: Sofie Silberman

fragmenten en multimedia nemen de bezoeker mee in de tijd en laten hem in het hele parcours niet meer los. Hij staat midden in het gebeuren.

De confrontatie is direct - enige weerstand was mij niet vreemd - maar de aandacht is van het begin gewekt en scherpt aan naarmate de tragische omvang van het gebeuren verder doordringt.

Het *In Flanders Fields Museum* heeft grenzen verlegd. Conceptuele grenzen van het traditionele museum, grenzen in het verwachtingspatroon van de modale bezoeker. Ik wil in elk geval het museum terugzien en ervaren welk het effect is van een tweede confrontatie. Ik wil deze toetsen aan die van het weerzien van traditionele musea waar de esthetische ervaring en de historische interesse de bovenhand halen. Hier worden emoties uitvergroot, de duiding wordt ondergedompeld in de fragmentarische beleving van een diepmenselijk drama. De impact is enorm, het thema verdraagt deze museologische aanpak. Om het met Paul Nash, 'officieel oorlogskunstenaar' die ter plaatse vijftien tekeningen maakte, te zeggen: "dit vergeet ik van mijn leven niet meer... Ik ben niet langer een geïnteresseerd en nieuwsgierig kunstenaar, ik ben een boodschapper...".

Het debat

De aanvang van het debat werd door de organisatoren met enige spanning afgewacht. Het gelegenheidspubliek reageerde onmiddellijk op de openingsvraag van moderator Patrick Mahieu.

"ZIJN JULLIE OP JE HONGER BLIJVEN ZITTEN?"

Neen, de honger is eerder gescherpt! Het initiatief is "zeer geslaagd", "vroeger waren musea veel passiever, nu krijgt men meer uitleg" en "er is een verbroedering tussen

Vlamingen van verschillende provincies". De positieve toon is gezet en de drempel om in de microfoon te spreken evenzeer.

"ZIJN DE INKOMGELDEN VOOR DEZE CULTUURTEMPELS NIET TE HOOG?"

Mensen doen dit wel als ze geboeid zijn, maar toch. Voor gezinnen met kinderen is de prijs soms wél te hoog. De vraag naar een gezinsticket is alleszins al ingelost door het Ieperse museum. Het publiek vindt ook dat tijdelijke tentoonstellingen niet mogen plaatsvinden ten koste van de permanente collectie; zij verdienen een aparte ruimte. Trouwe museumbezoekers worden anders herhaaldelijk in de kou gezet.

Een vraag naar het museumbeleid en of het publiek erover ingelicht wil worden geeft oorspronkelijk geen reactie. Toch denken de mensen dat door de promotie voor de megalotentoonstellingen in het algemeen de drempel voor de musea wordt verlaagd. De actualiteit geeft eveneens aanleiding tot een reactie: alstublieft meer geld voor cultuur en minder voor oorlog.

Educatieve aspecten zijn herhaaldelijk aandachtspunt in het debat. De informatie via computerschermen en video's wordt sterk gewaardeerd, de rondleiding met een gids wordt evenzeer als belangrijke factor van overdracht ervaren. De reactie van kinderen en volwassenen verschilt hier nogal.

Leraren worden ook hier gesolliciteerd: er zijn educatieve dossiers, leraren krijgen gratis toegang om het groepsbezoek voor te bereiden. Toch een nuance: leraren worden zowat voor alle maatschappelijke aspecten ingezet.

De uiteenlopende keuze van de twee musea voor deze museumtrip wordt eveneens belicht. Het publiek vindt beide zeer waardevol. Mene is "een pareltje van een kleinschalig museum". In Ieper komt vooral de waarde van het menselijk verhaal bovendrijven en de jeugd wordt sterk aangesproken door de middelen van deze tijd. Hier komt vanuit de museumwereld echter een kritische noot: de animatie via multimedia is een zeer dure aanpak.

Intussen is de Minister van Cultuur, die zich dit jaar achter het initiatief van de Museumdag schaarde, discreet in de debatzone gearriveerd. De toegemeten tijd is inmiddels ook al verstreken. De moderator rondt af, er wordt nog een afscheidsdrank geschonken en de chauffeur brengt een tevreden gezelschap terug naar Mene/Menin, grenstad weet u wel!

Mia Awouters